

Nr 80

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om redareavgift för sjöfolks pensionering, m. m.; given Stockholms slott den 10 mars 1961.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslå riksdagen att

dels antaga härvid fogat förslag till lag om redareavgift för sjöfolks pensionering,

dels ock bifalla de förslag i övrigt om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Gunnar Lange

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås viss omläggning av den vid handelsflottans pensionsanstalt bedrivna särskilda sjöfolkspensioneringen i syfte att anpassa denna till den allmänna tilläggspensioneringen. Förslaget innebär att sjöfolkspensioneringen i betydligt högre grad än hittills inriktas på manskap som kvarstannar längre tid i yrket. Även utländska sjömän berättigas under vissa förhållanden till sjömanspension. Nuvarande befälspensionering inom pensionsanstalten föreslås skola upphöra. Pensionsbeloppen föreslås väsentligt höjda för dem som enligt det nya systemet kan tillgodoräkna sig lång seglationstid.

Beträffande finansieringen föreslås att de pensionsavgifter (hyresavgifter), som för närvarande erlägges av de ombordanställda, slopas. Nuvarande redareavgift ersättes enligt förslaget av en kollektivt beräknad sådan avgift, utgående efter 2,8 procent av kontantlönen till svenska och utländska sjömän i manskapsställning. För närmast följande budgetår utgår avgiften övergångsvis efter 2,1 procent. Avgiftsskyldigheten föreslås reglerad i särskild lag om redareavgift för sjöfolks pensionering, avsedd att ersätta nu gällande lag i ämnet.

Det hittillsvarande statsbidraget (f. n. 1,6 milj. kronor) till pensioneringen föreslås skola avvecklas.

Det nya pensionssystemet föreslås med vissa övergångsanordningar träda i tillämpning den 1 juli 1961.

För budgetåret 1961/62 hemställas om ett anslag å 940 000 kronor såsom bidrag till pensioneringskostnaderna för pensionsanstalten. Av beloppet avser 700 000 kronor kostnader för pensionering enligt det föreslagna pensionssystemet och dessförinnan gällande pensionsbestämmelser. Återstående del av beloppet, eller 240 000 kronor, avser avlösning av statens förpliktelser enligt tidigare träffade avtal mellan pensionsanstalten och Svenska sällskapet för räddning af skeppsbrutne om pensionering av sällskapets livbåtsmän.

Förslag

till

lag om redareavgift för sjöfolks pensionering

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Redare skall i den omfattning nedan sägs erlægga avgift (redareavgift) för beredande av pension enligt grunder, som bestämmas av Konungen och riksdagen, åt sjömän, vilka såsom manskap varit för utrikes fart påmönstrade svenskt handelsfartyg.

Till manskapet skall vid tillämpningen av denna lag hänföras sjöman, som antagits av redaren eller befälhavaren och icke tillhör fartygs- eller maskinbefälet eller är radiotelegrafist eller ekonomiföreståndare.

Med handelsfartyg förstås fartyg, som nyttjas till handelssjöfart eller resandes fortskaffande eller till annat ändamål, som äger gemenskap med handelssjöfarten, såsom bogsering, isbrytning, bärgning eller dykning.

2 §.

Redareavgift erlägges för sjöman tillhörande manskapet och utgår med två och åtta tiondels procent av sjömannens lön för tid, under vilken han varit för utrikes fart påmönstrad svenskt handelsfartyg. Med lön förstås konstant lön för ordinarie arbetstid utan annat tillägg än tjänsteårstillägg.

3 §.

Konungen äger förordna, att viss personalgrupp tillhörande manskapet skall vid tillämpningen av denna lag likställas med fartygs- och maskinbefälet samt radiotelegrafist och ekonomiföreståndare.

4 §.

Erforderliga föreskrifter för tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1961; dock skall redareavgift, som erlägges för tiden den 1 juli 1961—den 30 juni 1962, beräknas efter två och en tiondels procent av sjömannens lön.

Genom lagen upphäves lagen den 30 juni 1943 (nr 516) om avgifter för sjöfolks pensionering.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10 februari 1961.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange, fråga om *nya bestämmelser rörande sjöfolks pensionering m. m.* och anför därvid följande.

I. Inledning

Sedan mitten av 1800-talet handhar handelsflottans pensionsanstalt särskild pensionering av sjöfolk. Pensionssystemet består av en obligatorisk och en frivillig del. Pensioneringen, vilken utformats så att den kompletterar folkpensioneringen, regleras av dels lagen den 30 juni 1943 (nr 516) om avgifter för sjöfolks pensionering dels reglementet den 4 februari 1944 (nr 42) för handelsflottans pensionsanstalt.

I samband med att 1959 års riksdag förelades förslag till lag om försäkring för allmän tilläggspension tillkallade jag, med stöd av Kungl. Maj:ts den 9 januari 1959 givna bemyndigande, byråchefen i riksförsäkringsanstalten P. G. Skogsberg att såsom utredningsman verkställa utredning rörande handelsflottans pensionsanstalts ställning och verksamhet efter genomförande av en allmän tilläggspensionering. Till experter åt utredningsmannen förordnades ledamoten av riksdagens andra kammare, förbundssekreteraren i Svenska sjöfolksförbundet G. Carlsson, direktörerna i Sveriges redareförening D. Forssblad och N. Grenander samt direktören i Sveriges fartygsbefälsförening N. H. Åkesson.

Utredningsmannen avlämnade den 18 januari 1960 *betänkande* (stencilerat) med förslag i ämnet. Vid betänkandet var fogat särskilt yttrande av Åkesson.

I betänkandet föreslogs sådana ändringar i den av handelsflottans pensionsanstalt bedrivna sjömanspensioneringen, som ansågs behövliga för samordning därav med den allmänna tilläggspensioneringen. Förslaget innebar emellertid även en i vissa avseenden genomgripande rationalisering beträffande pensioneringens förmånssystem, finansiering och personella tillämpning.

Över utredningsmannens betänkande avgavs, efter remiss, *yttranden* av riksförsäkringsanstalten, pensionsstyrelsen, statskontoret, riksräkenskapsverket, sjöfartsstyrelsen, försäkringsinspektionen, handelsflottans pensionsanstalt, Sveriges redareförening, Rederiföreningen för mindre fartyg, Sveriges fartygsbefälsförening, Svenska maskinbefälsförbundet, Svenska stewardsföreningen och Svenska sjöfolksförbundet.

Vid remissbehandlingen kritiserades bl. a. principerna i det föreslagna pensionsförmånssystemet och de ekonomiska beräkningarna rörande finansieringen. De frågor, som härvid aktualiserades, visade sig kräva ytterligare utredning (se prop. 1960: 92, SU 65 och Rskr. 192).

Utredningsmannens betänkande har därefter överarbetats inom handelsdepartementet. Den verkställda översynen har redovisats i en särskild *promemoria* (stencilerad).

Över promemorian har, efter förnyad remiss, yttranden avgivits av nyssberörda myndigheter och organisationer.

Sedan ärendet därefter varit föremål för ytterligare överväganden inom handelsdepartementet, anhåller jag nu att få upptaga detsamma till behandling.

II. Gällande bestämmelser om sjöfolks pensionering

Den obligatoriska pensioneringen

De närmare bestämmelserna om rätt till pension för sjöfolk återfinns i det för handelsflottans pensionsanstalt utfärdade reglementet. Reglementet trädde i kraft den 1 juli 1944 och är tillämpligt på sjömän, som icke pensionerats dessförinnan.

Pensionsberättigad är enligt reglementet varje svensk sjöman, som varit påmönstrad för utrikes fart å svenskt handelsfartyg och därvid erlagt särskild pensionsavgift, s. k. hyresavgift. Pensionsåldern är för befäl 60 år och för manskap 55 år. Sjöman behandlas i pensionshänseende såsom befäl eller manskap beroende på tjänsteställningen, då han före fyllda 55 år senast tjänstgjorde i utrikes fart å svenskt handelsfartyg. Från denna regel äger i särskilda fall pensionsanstalten besluta om undantag. Med befäl jämställs i pensionshänseende radiotelegrafist och ekonomiföreståndare.

Befälspensionen är livsvarig. Manskapspensionen utgår temporärt intill fyllda 67 år (folkpensionsåldern), om den temporära pensionen icke överstiger 1 750 kronor för år. I annat fall utgår den med visst belopp till 67 år samt för tid därefter med ett 1 500 kronor lägre belopp under pensionstagens återstående levnad.

Pensionen utgöres av dels hyresavgiftspension, som grundas på och helt bekostas av sjömannens egna, efter ingången av 1939 erlagda avgifter, och dels tilläggspension, som bekostas av staten och redarna.

Berörda hyresavgifter fonderas, och varje sjöman får — under förutsättning att avgift erlagts till anstalten för minst 36 månader — försäkrings tekniskt beräknad pension för sina avgifter. Sjöman, som seglat kortare tid

än 36 månader, förvärvar icke pensionsrätt, men äger vid uppnådd pensionsålder återfå erlagda hyresavgifter, dock utan ränta.

Tilläggpensionens storlek är beroende av antalet hyresavgiftsmånader utan hänsyn till om hyresavgifterna avser tid före eller efter 1939 års ingång. För tilläggpension erfordras minst 36 hyresavgiftsmånader. Tilläggs-pension till befäl utgör för år räknat 1 krona för varje hyresavgiftsmånad, dock högst 200 kronor. För manskap gäller en särskild skala för beräkning av tilläggs-pension med 1 050 kronor såsom högsta årspensionsbelopp från 55 år under pensionstagarens återstående levnad. Till sjöman, som erlagt hyresavgifter både såsom befäl och såsom manskap under sin aktivtid, utgår till-läggs-pension med ett belopp, som i princip bestämmes på följande sätt. Först uträknas en befäls-pension på grundval av det sammanlagda antal hyresav-giftsmånader, varunder sjömannen varit befäl eller manskap, och därefter uträknas en manskapspension på samma antal månader. Av de sålunda be-räknade pensionerna tillgodoföres sjömannen av befäls-pensionen så stor del, som antalet befäls-månader utgör av hela antalet hyresavgiftsmånader, och av manskapspensionen så stor del, som antalet manskapsmånader utgör av hela antalet hyresavgiftsmånader.

Pension utbetalas kvartalsvis i efterskott.

Den frivilliga pensioneringen

I anstalten förekommer även en frivillig försäkring. Enligt bestämmel-serna för denna, vilka intagits i reglementet för handelsflottans pensionsan-stalt, kan sjöman inbetala frivilliga avgifter till belopp av högst 200 kro-nor för år under vilket han någon tid deltagit i utrikes eller inrikes fart å svenskt handelsfartyg. På frivilliga avgifter grundad pension kan uttagas tidigast från fyllda 55 år och senast från 67 år. Inbetalade avgifter tillföres en särskild fond och pensionens storlek bestäms enligt försäkringstekniska grunder. Den frivilliga pensionsförsäkringen har hitintills utnyttjats i myc-ket ringa omfattning.

Särskild pensionering av livbåtsmän

Till den frivilliga försäkringen har — efter särskilt beslut av statsmak-terna (prop. 1946: 1, XII ht, p. 17) — anslutits en särskild pensionsför-säkring för livbåtsmän hos Sjöräddningssällskapet enligt ett mellan pen-sionsanstalten och sällskapet den 17 april 1947 träffat avtal jämte tilläggs-avtal av den 19 augusti 1955.

Enligt för närvarande gällande avtals lydelse grundas pensioneringen på dels årsavgifter, motsvarande 10 procent av livbåtsmans lön under anställ-ningstiden, dels bidrag av allmänna medel, motsvarande 5 procent av lönen för varje kalenderår, som vederbörande varit ansluten till pensioneringen och årsavgift för honom inbetalats av sällskapet. Därjämte har vissa retro-aktivavgifter för livbåtsmän, anmälda till delaktighet i pensioneringen vid avtalets ingående, tillskjutits från sällskapet. Av angivna årsavgifter om 10 procent betalar sällskapet och livbåtsmännen vardera 5 procent.

Förekommande avgifter tillföres fonden för frivillig försäkring. Så sker inte med bidragen av allmänna medel, som i stället belastar fonden för tilläggspensionering samtidigt med förmånsutbetalningen.

Livbåtsman är tillförsäkrad livsvarig ålderspension från 60 års ålder eller från den högre ålder, han önskar uttaga pensionen. Avlider livbåtsman innan pension börjat utgå, återbetalas till dödsboet erlagda årsavgifter och retroaktivavgifter, ävensom beräknade årsbidrag av allmänna medel, allt utan ränta. Har pension börjat utgå när dödsfallet inträffar, minskas återbetalningen med 1/60 för varje månad, för vilken pension uppburits. Sedan pension erhållits under fem år, sker ingen återbetalning. Ålderspensionens storlek bestäms enligt samma försäkringstekniska grunder, som gäller för den frivilliga pensionsförsäkringen. Pensionsresultaten blir dock inte helt överensstämmande beroende på att i försäkringen för livbåtsmän ingår rätt till återbetalning, under det att den frivilliga försäkringen avser ålderspension utan återbetalning.

Pensionsförsäkringen av livbåtsmän omfattar ett 30-tal nu anställda, pensionerade eller förtidsavgångna.

Finansieringen av den obligatoriska pensioneringen

Den nu gällande obligatoriska pensioneringen i handelsflottans pensionsanstalt är grundad på lagen den 30 juni 1943 (nr 516) om avgifter för sjöfolks pensionering, som trädde i kraft den 1 juli 1944. Enligt lagen om avgifter för sjöfolks pensionering skall för beredande av pension åt svenska sjömän, som varit för utrikes fart mönstrade å svenskt handelsfartyg, förutom bidrag av allmänna medel, utgå särskilda avgifter från sjömännen (hyresavgifter) och från redarna (redareavgifter).

Hyresavgift utgår för befälhavare, styrman, maskinist och radiotelegrafist med 1 procent och för annan sjöman med 6 procent av hyran för tid, varunder sjömannen varit mönstrad som nyss sagts. Jämlikt kungörelse den 30 juni 1944 (nr 480) skall vid tillämpningen av lagen om avgifter för sjöfolks pensionering steward likställas med befälhavare, styrman, maskinist och radiotelegrafist. Hyresavgift erlägges av befäl och därmed jämställd personal intill det år, då vederbörande fyller 60 år, och av annan sjöman intill det år, då han fyller 55 år.

Redareavgift utgår för annan sjöman än befäl och därmed jämställd personal. Den utgör 3,5 procent av den hyra, varå hyresavgift beräknas.

Statsbidraget utgår sedan budgetåret 1953/54 med 1,6 milj. kronor för år.

För närvarande är verksamheten vid handelsflottans pensionsanstalt finansiellt uppdelad på två helt skilda system, nämligen ett som närmast bygger på premiereservteknik och ett avsett att innebära direkt medelsförbrukning. Det förstnämnda systemets inkomster utgöres av sjömännens hyresavgifter och avkastningen av den fond, vartill dessa föres, hyresavgiftsfonden. Beräkningen av de härifrån bekostade pensionerna sker, med vissa icke oväsentliga undantag, premiereservtekniskt. Det andra systemets inkomster utgöres av statsbidraget, redareavgifterna och avkastningen av den fond,

som uppkommit genom att utgifterna i systemet varit mindre än inkomsterna. Härifrån bestrides kostnaderna för tilläggs pensioner åt sjömän, som seglat minst 36 månader och — i viss mindre omfattning — för sådana pensioner, som utgår enligt äldre bestämmelser. Pensionens storlek är härvid beroende endast av seglationstidens längd.

Pensionsanstaltens inkomster och utgifter för den nuvarande hyresavgifts- och tilläggs pensioneringen den 1 juli 1959 — den tidpunkt utredningsmannen utgått ifrån — belyses av följande siffror i runda tal. I avgifter och bidrag inflöt årligen 8,1 milj. kronor, varav för tilläggs pensionering 3,7 milj. kronor (1,6 milj. i statsbidrag och 2,1 milj. i redareavgifter) samt för hyresavgiftspensionering 4,4 milj. kronor. På ett sammanlagt fondkapital om 88 milj. kronor, varav 61 milj. belöpte å hyresavgiftsfonden och 27 milj. å tilläggs pensionsfonden, erhöles en årlig ränteavkastning om 3,3 milj. kronor. De sammanlagda inkomsterna var således 11,4 milj. kronor. Enär utbetalningarna uppgick till inemot 3 milj. kronor, var skillnaden mellan inkomster och utgifter följaktligen 8,4 milj. kronor per år. Under budgetåret 1959/60 har fondbehållningen ökat till 97 milj. kronor. Ränteavkastningen har under samma budgetår stigit till 3 750 000 kronor för år.

Administrationn

Enligt instruktion den 15 juni 1944 (nr 320) för handelsflottans pensionsanstalt handhaves ifrågavarande sjöfolks pensionering och därmed förenad verksamhet av pensionsanstalten. Anstalten förvaltas av en direktion med säte i Stockholm. Direktionen består av pensionsanstaltens direktör samt ytterligare fyra av Kungl. Maj:t för högst tre år i sänder utsedda ledamöter.

Medelsförvaltning

Enligt föreskrifter i instruktionen äger anstalten för pensionerings- och understödsändamål förfoga över, förutom statsbidrag och tillgängliga fonder, inflytande hyresavgifter och redareavgifter. Avgifterna skall, i den mån de icke erfordras för att täcka utgående pensioner, för placering och förräntning överlämnas till statskontoret. Av föreskrifterna i övrigt må nämnas att minst vart femte år utredning skall verkställas, huruvida de för pensionsanstalten gällande pensioneringsföreskrifterna kan anses svara mot de tillgångar och inkomster, över vilka anstalten för framtiden kan beräknas förfoga.

Avgiftsuppbörd

Administrativa bestämmelser om avgiftsuppbörd för sjöfolks pensionering m. m. återfinns i kungörelsen den 9 juni 1939 (nr 306) angående sjömanshusen i riket samt sjömans på- och avmönstring m. m.

Vid beräkning av hyresavgift skall såsom hyra anses kontanta avlöningsförmåner med undantag av ersättning för kosthåll, övertidersättning och krigsriskersättning. Hyresavgift skall av befälhavaren innehållas genom avdrag för varje kalendermånad å sjömannens lön. Redaren skall för varje

kalendermånad till handelsflottans pensionsanstalt redovisa samtliga för månaden innehållna hyresavgifter ävensom å samma månad belöpande redareavgifter. Avgiftsbeloppen skall insättas å pensionsanstaltens postgirokonto, och samtidigt skall avgiftsbesked enligt särskilt formulär insändas till anstalten.

Vid sjömans avmönstring skall mönstringsförrättaren — inom riket som regel sjömanshusombudsman och utom riket vederbörande konsul — bl. a. kontrollera hyresavgiftens beräkning samt tillse, att beloppet införes i mönstringsloggare och sjömansrulla. Sjömanshusombudsman skall varje månad till handelsflottans pensionsanstalt lämna uppgift för nästföregående månad beträffande sjömansrullor för utrikesfart, som utfärdats inom sjömanshusdistriktet, samt sådana till sjömanshuset avlämnade rullor för utrikes fart, vilka upphört att gälla. Det må nämnas, att utom riket utfärdad rulla av vederbörande konsul skall översändas till sjöfartsstyrelsen för att genom dess försorg tillställas sjömanshuset i fartygets hemort.

Vidare må nämnas, att sjömanshusen fungerar såsom organ för registrering av de uppgifter angående pensionssökandes identitet, tjänstetid och erlagda hyresavgifter, som handelsflottans pensionsanstalt behöver för sin behandling av ansökan om pension eller avgiftsåterbetalning. Ifrågavarande uppgifter hämtas ur de register över sjömän, som sjömanshusen har för sin mönstringsverksamhet m. m. och som är upprättade på grundval av i första hand mönstringsförrättarnas inom och utom riket lämnade uppgifter angående på- och avmönstringar på olika fartyg.

Anmärkas må slutligen, att fjolårets riksdag behandlat ett i proposition framlagt förslag angående nya bestämmelser om registrering och mönstring av sjömän (prop. 124; andra lagutskottets utl. nr 43; Rskr. 340). De nya bestämmelserna är avsedda att utfärdas inom den närmaste tiden och träda i kraft den 1 juli 1961.

III. Den allmänna pensionslagstiftningen

Lagen om folkpensionering m. m.

Jämlikt lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering och lagen den 1 juni 1956 (nr 264) om höjning av folkpensioner m. m. har i princip en var rätt till en för alla lika stor, från 67 år utgående allmän ålderspension jämte vissa tillägg härå. Sammanlagda utgör dessa förmåner för närvarande 2 800 kronor för ensamstående och 2 215 kronor för en var av två pensionsberättigade makar. Därjämte kan efter inkomstprövning utgå kommunalt bostadstillägg. Utom allmän ålderspension förekommer inom folkpensioneringens ram andra slag av pensionsförmåner, av vilka här må nämnas invalidpensionen för personer med nedsatt arbetsförmåga, utgående med högst samma belopp som ålderspensionen.

Enligt beslut av 1958 års riksdag skall folkpensioneringens ålderspension

höjas så att den år 1968 uppgår till 3 600 kronor för ensamstående och 5 400 kronor för två pensionsberättigade makar, räknat i 1957 års penningvärde. Till frågan i vilken takt höjningarna skall ske har slutgiltig ställning icke tagits.

Lagen om försäkring för allmän tilläggspension

Ovan nämnda folkpensionsförmåner avses skola tillkomma alla, oberoende av tidigare inkomstförhållanden. Enligt den av 1959 års vårriksdag antagna lagen den 28 maj 1959 om försäkring för allmän tilläggspension (nr 291) skall åt förvärvsarbetande även beredas pensionsförmåner avvägda efter arbetsinkomsten under den aktiva tiden.

Rätt till tilläggspension skall kunna förvärfvas av svensk medborgare och av här mantalsskriven utlänning. Tilläggspensionen grundas på arbetsinkomst, som förvärfvas i åldern 16—65 år, i vad den årliga arbetsinkomsten ligger mellan 4 000 (basbeloppet) och 30 000 kronor i 1957 års penningvärde. Den pensionsgrundande inkomsten beräknas på grundval av taxeringen till statlig inkomstskatt. Pensionsbestämningen sker medelst pensionspoängberäkning för varje inkomstår med utgångspunkt från det förenämnda basbeloppet. Pensionspoängen för visst år utgöres av den pensionsgrundande inkomsten för året delad med basbeloppet vid årets ingång. I likhet med folkpensionen skall tilläggspensionen vara värdebeständig. Även de ovan nämnda inkomstgränserna skall följa prisnivåns ändringar.

Rätt till ålderspension föreligger från och med den månad, varunder den försäkrade fyller 67 år, under förutsättning att pensionspoäng tillgodoräknats honom för minst tre eller, i fråga om utlänning, minst tio år. Ålderspension som börjar utgå vid 67 års ålder utgör för år räknat 60 procent av produkten av basbeloppet för den månad, som pensionen avser, och medeltalet av de pensionspoäng som tillgodoräknats den försäkrade. Om pensionspoäng tillgodoräknats honom för mer än 15 år, skall medeltalet beräknas på de 15 högsta poängtalerna. För full ålderspension fordras i inledningsskedet 20 poängår, vilket krav successivt höjs till 30 år. Om antalet poängår inte uppgår till det för full pension erforderliga antalet, reduceras pensionen i förhållande till poängårsbristen. Jämte folkpensionen kommer full ålderspension från tilläggspensioneringen att i stort sett motsvara två tredjedelar av arbetsinkomsten. Tilläggspensioneringens ålderspension kan uttagas från lägre ålder än 67 år, dock tidigast från 63 års ålder, varvid pensionen minskas på visst sätt. Den som väntar med att ta ut pension till efter 67 år får å andra sidan en viss höjning av pensionen. Förtidspension utgår till den, som åtnjuter invalidförmån från folkpensioneringen. Vid förlust av arbetsförmågan utgår hel förtidspension med samma belopp som vederbörande skulle erhålla i ålderspension från 67 års ålder. Vid höggradig nedsättning av arbetsförmågan utgår 60 procent av hel förtidspension. Tilläggspensioneringen innefattar därjämte rätt till änkepension och barnpension enligt särskilda grunder.

Beträffande utläningar gäller, som framgår av vad nyss sagts, särskilda bestämmelser om rätt till pension. Utlänning, som är mantalsskriven i Sverige, blir sålunda berättigad till ålderspension under förutsättning, att pensionspoäng tillgodoräknats honom för minst tio år. Vidare gäller för pensionsberättigad, som ej är svensk medborgare, att pensionen för tid, varunder han ej är bosatt i riket, utgår med hälften av det belopp, som tillkom honom såsom i riket bosatt vid den tidpunkt, då rätt till pension inträdde. Därjämte möjliggör tilläggspensioneringen utbetalning i dylika fall av det mot den reducerade pensionen svarande kapitalvärdet.

Med avseende å tilläggspensioneringens finansiering gäller bl. a. följande.

Arbetsgivare skall för varje år erlägga avgift till försäkringen å vad han under året till arbetstagare hos honom utgivit i kontantlön eller naturaförmåner. Avgiften utgår efter den för året gällande procentsatsen och beräknas å lön inom gränserna för vad som är pensionsgrundande, således 4 000 kronor respektive 30 000 kronor räknat i 1957 års penningvärde. Avgifter utgår för såväl svenskar som utläningar oavsett om vederbörande är mantalsskriven här eller ej.

Jämlikt lag den 28 maj 1959 (nr 292) angående procentsatsen för avgiftsuttaget under åren 1960—1964 enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension skall procentsatsen utgöra för år 1960 tre, år 1961 fyra, år 1962 fem, år 1963 sex och år 1964 sju. För sjöfarten har på grund av det relativt stora antalet utläningar inom denna näringsgren, förutsatts vissa undantagsregler. Enligt förordning den 18 december 1959 (nr 555) angående redares avgift i vissa fall enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension m. m. skall den normala uttagsprocenten i vad den skall tillämpas på arbetstagare, som avses i 1 § första stycket förordningen den 16 maj 1958 (nr 295) om sjömansskatt, nedsättas på visst sätt. Syftet är att det fortlöpande avgiftsuttaget för rederinäringen beloppsmässigt skall komma att i stort sett överensstämja med vad som skulle ha uttagits, därest avgifter hade utgått endast å de svenska sjömännens löner efter normal uttagsprocent.

Lagen om försäkring för allmän tilläggspension trädde i kraft den 1 januari 1960, från vilket år avgiftsbetalningen började. Tilläggspensioner börjar utges 1963.

Allmänna tilläggspensioneringens administration

Beräkningen av pensionsgrundande inkomst skall utföras av den lokala skattemyndighet (för Stockholm överståthållarämbetet), inom vars tjänstgöringsområde den försäkrade taxerats till statlig inkomstskatt eller skulle ha taxerats till sådan skatt, därest han icke haft att erlägga sjömansskatt. Beräkningen sker med ledning av den försäkrades taxering till statlig inkomstskatt eller, såvitt gäller inkomst för vilken den försäkrade haft att erlägga sjömansskatt, med ledning av redares kontrolluppgift enligt 37 § 1 mom. åttonde punkten taxeringsförordningen.

Registrering av pensionsgrundande inkomst samt uträkning och registrering av pensionspoäng skall ske hos de allmänna centralsjukkassorna.

Debitering och uppbörd av arbetsgivarnas avgifter till allmänna tilläggs-pensionering samordnas med debiteringen och uppbörden av arbetsgivarnas avgifter för obligatorisk yrkesskadeförsäkring i riksförsäkringsanstalten samt deras bidrag till sjukförsäkringen och moderskapshjälpen. Arbetsgivarna skall årligen lämna särskilda uppgifter för fastställande av underlaget för avgiftsberäkningen. Riksförsäkringsanstalten beräknar avgifterna. Uppbörden sker i regel genom riksförsäkringsanstalten, om summan av avgifterna och bidragen överstiger 1 000 kronor, och eljest i samband med de allmänna skatterna.

IV. Förslag till omläggning av sjömanspensioneringen

Utredningsmannens betänkande

Behovet av nya bestämmelser

Utredningsmannen erinrar inledningsvis om att efter tillkomsten av den allmänna tilläggs-pensioneringen det knappast kan råda tvekan om att den i handelsflottans pensionsanstalt bedrivna ålderspensioneringen i fortsättningen ej bör avse tid efter 67 års ålder annat än övergångsvis. Utredningsmannen framhåller vidare, att förmånssystemet i den särskilda sjömanspensioneringen nu generellt bör utformas så, att dubbelpensionering i möjligaste mån undviks.

Med hänsyn till den allmänna pensioneringens konstruktion och omfattning finner utredningsmannen ej anledning föreligga att utbygga den särskilda pensioneringens förmånssystem till att avse andra slag av förmåner än ålderspension. Inom pensionsanstaltens verksamhetsområde föreligger emellertid enligt utredningsmannen en rad problem, som inte har direkt samband med frågan om sjömanspensioneringens anpassning till den allmänna tilläggs-pensioneringen, men som torde böra lösas i rationaliserings-syfte för att skapa de nödvändiga förutsättningarna för den önskade anpassningen. Problemet berör så betydelsefulla sidor av den särskilda pensioneringen som personell tillämpning, förmånssystem och finansiering. Utredningsmannen påpekar sålunda, att han redan i sin förberedande undersökning kunnat konstatera, att den för verksamhet av här ifrågavarande slag erforderliga balansen mellan intäkter och pensionsutgifter inte vore helt tillfredsställande. En sådan jämvikt kunde åvägbringas endast genom revision av antingen finansplan eller förmånssystem eller av bådadera. Vad särskilt förmånssystemet beträffar är detta i sig självt — alldeles oavsett samordningen med den allmänna pensioneringen och den föreliggande disproportionen mellan förmåner och intäkter — i behov av en översyn.

Pensioneringens allmänna inriktning

Beträffande pensioneringens allmänna inriktning anser utredningsmannen, som inledningsvis framgått, att pensioneringen i fortsättningen såsom hittills endast bör omfatta ålderspension. Enligt utredningsmannens förslag utvidgas pensioneringen till att avse förutom svenska även, under vissa förutsättningar, utländska sjömän i utrikes fart. Då pensioneringen för befälet är ordnad på ett till synes i det hela tillfredsställande sätt i privat regi och befälsförmånerna från handelsflottans pensionsanstalt omfattar förhållandevis ringa belopp, finner utredningsmannen av bl. a. administrativa skäl, att befäls pensioneringen i anstalten, i vad den grundas på hyresavgifter under befälstid, bör avvecklas. Den inom handelsflottans pensionsanstalt bedrivna pensioneringen bör således enbart omfatta manskaps pensionering. I stort innebär utredningsmannens förslag, att pensioneringen inriktas på att tillgodose de sjömän, som under mera avsevärd tid haft ombordanställning såsom manskap. Enligt de föreslagna bestämmelserna erfordras för rätt till manskaps pension att sjömannen fullgjort mer än 36 månader i utrikes fart. Utländsk sjöman blir pensionsberättigad på de för svenska sjömän föreslagna villkoren, därest han varit mantalsskriven i Sverige senast från och med det år han fyllt 50 år.

Förmånssystemet

Pensioneringen enligt utredningsmannens förslag grundas, liksom hittills, på — förutom statsbidrag och tillgängliga fondmedel — avgifter från sjömännen själva och redarna.

Sjöman föreslås bli berättigad erhålla manskaps pension från 55 års ålder, om hans manskapstid i utrikes fart uppgår till minst 120 månader. Om manskapstiden omfattar minst 48 månader men ej 120 månader, utgår pension från 60 år, dock att — om brist i erforderlig tjänstetid vid uppnådda 55 år föreligger men denna brist kompenseras genom fortsatt tjänstgöring — pension föreslås utgå så snart tjänstgöring fullgjorts i den omfattning som erfordras för pension vid 55 år. Den som fullgjort mindre än 36 sjömanader skall enligt förslaget icke erhålla någon pension eller annan förmån. För ernående av samordning med den allmänna pensioneringen föreslås att de nya pensionerna från anstalten utgår längst till 67 års ålder. Uppgår manskapstiden till mer än 36 men ej till 48 månader, utbetalas i stället för pension ett engångsbelopp vid fyllda 60 år. Pensionsnivån för sjöfolk med lång tjänstetid — 360 månader och däromkring — föreslås ungefär fördubblad. Pensionen skall i princip betraktas som en funktion av kontant lön och pensionsgivande tjänstetid. Nuvarande uppdelning i hyresavgiftspension och tilläggspension skall upphöra.

Intjänandet av pensionen skall ske under de första 36 månadernas seglationstid med 0 procent av kontantlönen, därefter och till 120 månaders seglationstid med 1,6 procent av kontantlönen samt för tiden därefter med 3,2 procent av nämnda lön. Vid ett månadslönebelopp om 800 kronor erhålls därvid en ålderspension, som uppgår till 1 075 kronor vid 120 måna-

ders tjänstetid och till 7 219 kronor vid 360 månaders tjänstetid. Någon automatisk justering i syfte att bevara pensionsrättens realvärde föreslås icke; däremot bör, om pensionens realvärde sjunker mera avsevärt, en uppräknig inom ramen för tillgängliga resurser kunna äga rum. Den som har mindre än 48 seglationsmånader skall utbekomma sin pensionsrätt i form av dess kapitaliserade värde. Erhåller sjöman samtidigt med manskapspension likartad förmån på grund av gällande socialförsäkring, t. ex. förtidspension från den allmänna tilläggs pensioneringen eller yrkesskadelivränta, skall manskapspensionen minskas i den mån de sammanlagda förmånerna från handelsflottans pensionsanstalt och socialförsäkringen överstiger den maximala manskapspensionen.

Med det föreslagna systemet för beräkning av manskapspension skulle sjömännen i befälsställning komma att i genomsnitt utfå manskapspensioner, som inte fullt ut motsvarade avgiftsinsatserna under deras manskapstid. I syfte att kompensera befålet härför och som ersättning för hittillsvarande tilläggs pension, som enligt förslaget bortfaller, föreslås en begränsad pensionsrätt i anstalten för fullgjord befälstid att gälla tills vidare. Ifrågavarande pensionsrätt avser temporär pension mellan 60 och 67 år till ett högsta års pensionsbelopp om tillhopa 600 kronor.

De nya bestämmelserna avsågs skola träda i kraft den 1 juli 1960. Sjömän, som slutat segla före den 1 juli 1960, skulle ej beröras av de nya bestämmelserna. För sjömän, som påbörjade första tjänstgöring efter den 30 juni nämnda år, skulle pensionsrätten komma att helt normeras av de nya bestämmelserna. Sjömän, som seglat både före och efter halvårsskiftet, skulle erhålla förmåner beräknade enligt de gamla bestämmelserna för tjänstetid före angivna 1 juli jämte förmåner enligt de nya bestämmelserna för tiden från ikraftträdandet. I regel transformerades härvid den enligt de gamla bestämmelserna uträknade förmånen till pension avseende tid före uppnådda 67 år.

Finansieringen

Som nyss nämnts grundas den av utredningsmannen föreslagna pensioneringen på — förutom statsbidrag och tillgängliga fondmedel — avgifter från sjömännen själva och redarna.

I sitt betänkande uppehåller sig utredningsmannen vid den kraftiga fondbildning, som ägt rum inom det nu gällande pensionssystemet, samt anledningen härtill.

Beträffande hyresavgiftsfonden påpekas att korttidsseglare eller sådana som icke kommer upp till 36 seglationsmånader vid pensionsålderns inträde endast återbekommer inbetalda avgifter utan ränta. Icke obetydliga belopp tillföres därjämte fonden genom att nämnda sjömän avlider utan att ha återfått avgifterna. Beträffande åter tilläggs pensioneringsfonden anmärker utredningsmannen, att till handelsflottans pensionsanstalt inkomna redareavgifter för manskapspensioneringen ökat väsentligt mer än vad man tidigare räknat med.

Utredningsmannen anlägger härefter vissa grundläggande synpunkter på finansieringssystemet och konstaterar bl. a., att avgörande för den ekonomiska balansen i handelsflottans pensionsanstalt är i vilken utsträckning sjömännen stannar kvar till sjöss i utrikesfart. Under sekler vunnen erfarenhet visar, att fråga är om ett utpräglat genomgångsyrke, som rekryteras av personer, vilka mestadels stannar i yrket allenast under en kort period. Till följd härav och på grund av pensioneringens utformning får varje prognos rörande kostnaderna ett starkt hypotetiskt drag. Därför måste verksamheten i praktiken grundas på en finansplan, som är flexibel i förhållande till de kostnadsnormerande faktorerna.

Utredningsmannen finner det uppenbart att den avsevärda överbalansering, som för närvarande äger rum, inte bör få fortgå i längden. För tilläggs-pensioneringen — men ej för hyresavgiftspensioneringen — kan överbalanseringen mätas siffermässigt. Sedan flera år tillbaka har den sålunda inom tilläggs-pensioneringen utgjort omkring 2 milj. kronor för varje år. En revision av finansplanen skulle följaktligen i en nära framtid ha varit nödvändig även om inte den allmänna pensionsreformen kommit med i bilden.

Enligt utredningsmannens mening är det angeläget, att avgifter och bidrag till pensioneringen skall kunna regleras med hänsyn till medelsbehovets växlingar. Eftersom de nödvändiga praktiska förutsättningarna för tillämpning av premiereservmetoden inte är för handen med den uppläggning av förmånssystemet, som utredningsmannen skisserat, faller motivet för fondering enligt premiereservmetod. Ävenså saknas anledning vidmakthålla den nuvarande uppdelningen av pensioneringsverksamheten i två från varandra skilda system.

Rent principiellt anser emellertid utredningsmannen, att verksamheten i framtiden liksom för närvarande bör baseras på en fondering. I motsats till vad nu är fallet inom hyresavgiftspensioneringen, bör fonderingen inte förutsättas äga rum enligt något mer eller mindre stelt matematiskt schema, som inte passar förmånssystemets utformning. Fonderingens omfattning bör i stället rättas efter vad dess soliditetsfrämjande och utjämnande syfte kan tänkas kräva inom ramen för denna speciella pensionsanordning. Redan fondens ränteavkastning verkar stabiliserande i den mån den göres disponibel för utbetalning av pensioner. Men i princip bör också fonden själv kunna tas i anspråk för löpande pensionsutbetalningar under perioder, då avgifter, statsbidrag och räntor inte förslår att täcka det omedelbara behovet av pensionsmedel. Med sådana regler för dispositionen av pensionsfonden kommer fonderingen på sitt sätt att bidra till att finansplanen uppfyller flexibilitetskravet.

Beträffande statsbidraget förutsätter utredningsmannen, att detsamma även i fortsättningen kommer att utgå med oförändrat belopp 1,6 milj. kronor.

Såsom pensionsavgift till handelsflottans pensionsanstalt föreslår utredningsmannen, att sjömannen erlägger två och en halv procent och redaren

en procent av sjömannens lön för tid under vilken sjömannen varit för utrikes fart påmönstrad svenskt handelsfartyg såsom manskap.

Därjämte föreslår utredningsmannen, att nuvarande avgifter om en procent av befälets löner inte vidare skall uttagas, varigenom anstaltens förpliktelser i form av hyresavgiftspension till befäl begränsas till vad som motsvarar redan erlagda hyresavgifter. Vidare föreslås att återbetalning av erlagda avgifter till sjömän med mindre än 36 månaders sjötjänst icke längre skall äga rum.

Beträffande de föreslagna procentsatserna för pensionsavgifter anför utredningsmannen bl. a. följande. De årliga kostnaderna för den föreslagna pensioneringen har beräknats till något mer än 3 milj. kronor i inledningskedet och ungefär 8 milj. kronor i fullfunktionsstadiet. Av nuvarande intäkter om 11,4 milj. kronor är som förut nämnts 1,6 milj. kronor statsbidrag och 3,3 milj. kronor räntor, medan 6,5 milj. kronor utgör avgifter från personal och redare. Förutsättes oförändrade statsbidrags- och ränteinkomster erfordras avgifter till täckning av skillnaden mellan den beräknade utgiftsnivån på 8 milj. kronor och $(1,6 + 3,3 =)$ 4,9 milj. kronor. Den erforderliga avgiftssumman skulle följaktligen utgöra 3,1 milj. kronor per år.

Med ett löneunderlag för manskapet, som efter de utländska sjömännens inordnande i pensioneringen torde kunna uppskattas till 85 å 90 milj. kronor för år, motsvarar nämnda avgiftssumma ett för manskap och redare sammanlagt avgiftsuttag på ungefär 3,5 procent av lönen. Avgifterna för svenska sjömän i manskapsgrad och redare om tillhoppa för närvarande 9,5 procent bör alltså enligt utredningsmannens förslag sänkas till 3,5 procent men tillämpas å allt manskap oavsett nationalitet. Förenämnda 9,5 procent är för närvarande fördelade på manskap med 6 och på redare med 3,5 procent. Utredningsmannen förordar i enighet med experterna, representerande redareföreningen och sjöfolksförbundet, att procentuttaget i fortsättningen fördelas med 2,5 procent på manskapet och 1 procent på redarna. Såsom tidigare framhållits förutsätts, att sjömän i befälsställning framdeles inte skall erlägga avgift till anstalten och att, liksom hitintills, redareavgift för dem inte erlägges.

Administrationn

Utredningsmannen utgår ifrån att sjömanspensioneringen även i fortsättningen skall handhas av handelsflottans pensionsanstalt.

Rörande möjligheterna för en samordning i administrativt hänseende mellan sjömanspensioneringen och den allmänna tilläggspensioneringen anför utredningsmannen i huvudsak följande.

Pensioneringen enligt gällande reglemente för handelsflottans pensionsanstalt bygger på en samverkan mellan sjömanshusen och pensionsanstalten. I administrationen av den allmänna tilläggspensioneringen medverkar främst skattemyndigheterna, de allmänna sjukkassorna och riksförsäkringsanstalten. Efter att ha diskuterat vilka svårigheter som skulle uppkomma vid en inkoppling av skattemyndigheter och sjukkassor på arbetet

med anstaltspensioneringen, anför utredningsmannen, att det över huvud taget är svårt att finna en organisation, som kan vara mera lämpad för den erforderliga personregistreringen än sjömanshusen eller den centrala anordning för registrering av mönstrade sjömän, som kan komma att ersätta nuvarande lokala register. Förutsättningar torde därför för närvarande saknas för en samordning. Utredningsmannen stannar därför vid att som hittills utnyttja sjömanshusen, vilket erbjuder en beprövad och relativt enkel metod att administrera pensioneringen.

Den frivilliga pensioneringen

Såsom framhållits i redogörelsen för gällande bestämmelser förekommer i handelsflottans pensionsanstalt en från den obligatoriska sjömanspensioneringen skild frivillig pensionsförsäkring, enligt vilken sjöman under vissa förutsättningar äger inbetala frivilliga avgifter till anstalten till belopp om högst 200 kronor för år. Enligt utredningsmannens mening har det, att döma av den mycket ringa anslutning, som denna försäkringsform vunnit bland sjömännen, knappast förelegat något egentligt behov av densamma. Än mindre torde behov av dylik försäkring inom anstalten föreligga efter den allmänna tilläggs pensioneringens genomförande. Utredningsmannen föreslår därför, att i samband med övergången till nytt system för den obligatoriska sjömanspensioneringen den frivilliga pensionsförsäkringen i anstalten skall upphöra. Självfallet avses att anstalten skall infria sina förpliktelser på grund av redan gjorda inbetalningar till försäkringen.

Pensioneringen av livbåtsmän

Den inom handelsflottans pensionsanstalt förekommande pensionsförsäkringen av livbåtsmän ingår ej i det obligatoriska systemet för pensioneringen i anstalten. Även i fortsättningen bör enligt utredningsmannens uppfattning försäkringen hållas skild från den obligatoriska sjömanspensioneringen. Enär genomförandet av den allmänna tilläggs pensioneringen minskar behovet av särskilt pensions skydd för livbåtsmän, synes den ifrågavarande pensionsförsäkringen inom anstalten böra begränsas och anpassas till försäkringen för allmän tilläggs pension. Liksom vid ingåendet av det ursprungliga avtalet av 1947 och vid överenskommelsen om 1955 års tilläggsavtal torde den erforderliga revisionen av försäkringsavtalet böra ske på basis av överläggningar mellan direktionen för handelsflottans pensionsanstalt och sjöräddningssällskapet.

Såsom kommer att framgå av den följande redogörelsen har pensionsanstalten nyligen framlagt förslag om nytt avtal rörande ifrågavarande pensionering.

Det vid betänkandet fogade särskilda yttrandet

I det skiljaktiga yttrandet har direktören i Sveriges fartygsbefälsförening N. H. Åkesson anmält reservation mot den ställning befälet enligt utredningsmannens förslag skulle få i pensionssystemet och framhållit bl. a.,

att det enligt hans mening inte fanns någon anledning att principiellt undantaga befälet från pensionering inom handelsflottans pensionsanstalt. Befälet hade ingalunda i privat regi ordnat sin pensionering på ett tillfredsställande sätt. Många inom befälskåren, som bestod av de verkliga långtidsseglarna, vore redan vid 55—60 års ålder så nedslitna att de ur olika synpunkter borde beredas möjligheter att lämna det aktiva utövandet av sitt yrke till sjöss. Reservanten har även riktat sig mot den föreslagna konstruktionen av förmånssystemet i fråga om manskapspensionering, enligt vilken sjöman med mindre än 36 månaders seglationstid icke skulle återfå inbetalda hyresavgifter. Den omständigheten att det här rörde sig om blygsamma förmåner kunde ej berättiga till det konfiskatoriska förfarande som utredningsmannens förslag innebure.

Remissyttrandena över betänkandet

Utredningsmannens förslag till utformning av den särskilda sjöfolkspensioneringen tillstyrktes i huvudsak eller lämnades utan väsentligare erinringar av *riksförsäkringsanstalten, sjöfartsstyrelsen, handelsflottans pensionsanstalt, Sveriges redareförening, Svenska stewardsföreningen och Svenska sjöfolksförbundet*. Sjöfartsstyrelsen anförde härvid, att den närmare utformningen av förmånssystemet liksom utgiftsfördelningen mellan redare och sjömän i första hand finge ses som en förhandlingsfråga mellan berörda parter.

Pensionsstyrelsen lämnade utredningsmannens förslag utan väsentligare erinringar i samordnings- och förmånsfrågorna men ifrågasatte däremot om statsbidraget även i fortsättningen borde utgå med så stort belopp som för närvarande och om icke vissa betydande förändringar i administrationen borde komma till stånd. *Riksräkenskapsverket* hade i och för sig ingen erinran mot den föreslagna omregleringen av förmånerna men ifrågasatte om icke statsbidraget till pensioneringsverksamheten borde indragas och om icke därefter ifrågavarande pensionering helt borde administreras inom det egna kollektivets ram. *Statskontoret* avstyrkte fortsatt statsbidrag till pensioneringsverksamheten; samordningsfrågan skulle, om statsbidraget upphörde, enligt ämbetsverket komma att sakna aktualitet såvitt anginge medverkan från statlig myndighet.

Utredningsmannens förslag avstyrktes av *Rederiföreningen för mindre fartyg, Sveriges fartygsbefälsförening* och *Svenska maskinbefälsförbundet*; nämnda organisationer anslöt sig härvidlag på flera punkter till den av experten Åkesson avgivna reservationen. Fartygsbefälsföreningen förordade därjämte ytterligare utredning rörande förslaget. Maskinbefälsförbundet förklarade sig ytterst tveksamt om förslaget — även efter vissa av förbundet föreslagna jämkningar — kunde läggas till grund för en omorganisation.

Även *försäkringsinspektionen* ställde sig negativ till utredningsmannens förslag och riktade kritik mot beräkningarna av finansplanen och den föreslagna konstruktionen av förmånssystemet.

Försäkringsinspektionen erinrade om sjöfartsnäringsens konjunkturkänslighet och efterlyste en närmare behandling av frågan om premiereservtäckning. Skulle den i det föreslagna pensionssystemet uppkommande fonden mer avsevärt understiga premiereserven och skulle i ett sådant läge den svenska handelsflottan behöva krympas, kunde detta leda till att avsevärda höjningar av avgifterna måste tillgripas.

Inspektionen vände sig även mot den föreslagna användningen av korttidsseglarnas avgifter och framhöll att liksom hittills huvudprincipen i handelsflottans pensionsanstalt borde vara att sjömannens egna avgifter byggde upp oantastbara pensionsförmåner. En sjöman borde därför, då han uppnådde den ålder när pensionsrätt inträdde, under alla omständigheter erhålla minst den pension som försäkringstekniskt svarade mot erlagda, egna avgifter.

Departementspromemorian

Den i departementspromemorian redovisade överarbetningen har ägt rum i samråd med socialdepartementet. Under arbetets gång har även kontakt tagits med representanter för de ombordanställda och för redarsidan.

I huvudsak innebär promemorians förslag att pensioneringen i handelsflottans pensionsanstalt i högre grad än utredningsmannen föreslagit inriktas på manskap med lång seglationstid. Den särskilda befäls pensioneringen föreslås skola helt avvecklas.

I fråga om finansieringen förutsattes att statsbidrag tills vidare utgår med oförändrat belopp. Hyresavgifterna slopas. Nuvarande redareavgift (3,5 procent av kontantlönen till svenskt manskap) ersättes med en motsvarande avgift beräknad efter 1,5 procent av kontantlönen till såväl svenskt som utländskt manskap.

I det följande kommer att redogöras för de olika punkterna i departementspromemorians förslag. I den mån så är erforderligt kommer framställningen att avse även närmare redogörelse för utredningsmannens förslag och remissyttrandena däröver. I övrigt torde beträffande sistnämnda förslag få hänvisas till betänkandet.

Pensioneringens allmänna inriktning

I departementspromemorian framhålles till en början, att den med statligt stöd bedrivna särskilda sjöfolkpensioneringen motiveras av de speciella förhållanden som råder inom sjömansyrket. Det har sålunda ansetts påkallat att det allmänna medverkar för att lämna ekonomiskt stöd åt sjömän, vilka till följd av överårighet satts ur stånd att genom eget arbete skaffa sig en dräglig försörjning.

I detta sammanhang hänvisas till det betänkande med förslag angående förbättrad pensionering för sjöfolk (SOU 1942: 55), vilket låg till grund för propositionen nr 239 till 1943 års riksdag i ämnet. I betänkandet anfördes bl. a.

Den inom utredningen verkställda statistiska undersökningen har, liksom den undersökning vilken låg till grund för sjömanshussakkunnigas förslag 1937, fastslagit sjömansyrkets nuvarande karaktär av att, såvitt angår manskapet, i övervägande grad vara ett genomgångsyrke. Enligt de sjömanshussakkunnigas utredning kvarstodo vid fyllda 30 år, då rekryteringen till yrket kan anses avslutad, effektivt i svensk utrikes sjöfart endast mellan 25 och 30 procent av de personer, tillhörande någon av åldersklasserna 1890—1905, vilka däri gjort sitt inträde. Däcks- och kökspersonal syntes vara ungefärligen jämställda; maskinpersonalen visade något större stabilitet, i det att vid 30 år omkring tredjedelen var kvar i tjänst. Rörande den fortsatta avgången kunde då sägas, att de kvarstående antal ungefär halverades för varje ytterligare tiotal levnadsår. Den utredning, som nu utförts, har i stort sett bekräftat det resultat, vartill sjömanshussakkunniga kommit. Nu erhållna siffror tyda dock på en något mindre avgång. De antydda förhållandena sammanhånga givetvis med yrkets krävande natur och allmänna karaktär i övrigt. I väsentlig grad torde emellertid inverka de lösa och oregelbundna anställnings- och seglationsförhållandena. Flera omständigheter medverka härtill, bl. a. den uppläggning av fartyg, som under vissa tider äger rum. Sjömannen är vanligen icke knuten till något särskilt fartyg eller ens någon särskild redare. Hans anställning begynner med påmönstringen å fartyget och upphör, när fartyget avmönstrar besättningen. Utredningen visar, att sjömannen i genomsnitt har anställning under högst 7 å 8 månader om året. Varje anställning följes sålunda som regel av en tids arbetslöshet, då sjömannen ofta icke kan söka sig till sin hembygd utan i någon hamn, ibland utomlands, får vänta på hyra. Härtill komma nödtvungna avbrott, som kunna bli följd av inträffad sjukdom, då han visserligen någon tid fortfarande uppbär lön men endast i undantagsfall kan räkna med att återgå till tidigare anställning. Förhållandena medföra, att familjebildning icke kan ske i samma utsträckning som inom andra yrken. Framtiden, i den mån han tänker på denna, ter sig oviss och många gånger mörk. Det är uppenbart, att med hänsyn till rådande förhållanden många sjömän, särskilt sedan de uppnått mera mogen ålder, överväga att lämna det yrke, som de kanske ursprungligen avsett att ägna sitt liv åt. Resultatet blir, såsom statistiken visar, att ett stort antal sjömän söka och erhålla anställning i land, då möjlighet härtill yppar sig. De, som på så sätt avgå, äro till en del det bättre folket. En del av dem, som stanna kvar, göra detta därför att de icke se sig någon annan möjlighet. Dessa senare äro givetvis icke den värdefullare delen av sjöfolket. En del åter stannar på grund av intresse för och kärlek till yrket. De som sålunda stanna komma i allmänhet från vissa utpräglade sjömansbygder, där traditionen för yrket hållit sig levande. En kärna av dugligt och bra äldre sjöfolk finns därför inom sjömanskåren och är av oskattbart värde för näringen. Deras antal är emellertid icke så stort som önskvärt vore.

Dessa sjömän, som nu tagit sjömansyrket som sin livsuppgift, komma vid en ålder, då deras krafter ännu i det stora hela äro ganska oförsvagade, att mer och mer finna sig ställda utanför. Åtskilliga förhållanden medföra, att fartygens besättning måste hållas inom ganska snäva gränser. På andra än större fartyg finns icke möjlighet till en specialisering av arbetet. Arbetet ombord, i varje fall på däck, är sådant, att var och en av besättningen måste kunna handha alla förekommande sysslor. Häri ingår att vara utviksman och rorsman. På dessa ställas sådana krav i fråga om synförmåga och färgsinne, att en sjöman, när han är till åren kommen, icke kan motsvara dem. I maskinen äro arbetsförhållandena sådana, att eldare svårigen kunna stå ut vid högre ålder.

Svårigheter för sjömannen att kunna taga och, om sinnet och krafter stå bi, kunna vinna anställning till sjöss i konkurrens med yngre kamrater göra sig inom manskapsklassen gällande redan inemot 50-årsåldern. Vid fyllda 55 år kan den menige sjömannens bana i regel anses slut. Då han icke kan åberopa längre tids tjänst å samma fartyg eller hos samma redare, finns det ingen som har någon moralisk skyldighet eller eljest intresse att ta sig an honom. När han kommer i land, har han svårt att inordna sig i de nya förhållandena. Hans speciella yrkesskolning ger honom icke anknytning till yrken i land. Vid den ålder han nått, måste en omskolning till nytt yrke te sig svår; över huvud taget måste det givetvis vara förbundet med stora svårigheter att vid sådan ålder vinna anställning inom ett helt nytt yrke.

I departementspromemorian framhålles, att vad sålunda anförts i 1942 års betänkande i det väsentliga allttjämt synes äga giltighet; bl. a. påpekas att utredningsmannen genom egna undersökningar kunnat konstatera att, i fråga om rörligheten inom sjömansyrket, förhållandena är ungefär desamma som för ett kvartssekel sedan. Av i utrikes fart anställda personer — befäl såväl som manskap — kvarstår sålunda i dylik fart vid 30 års ålder cirka 35 procent och vid 55 års ålder endast cirka 10 procent. Anmärkas må att omsättningen är särskilt snabb bland manskapet, medan den på det hela taget är mindre framträdande hos befälet.

Vidare anføres att det synes vara svårt att bedöma om och i vilken mån pensionsrätten kan verka stabiliserande på sjömanskåren. Av vad nyss redovisats om avgången inom yrket kan möjligen slutsatsen dragas, att den förbättring av sjömanspensionering, som genom 1944 års lagstiftning tillskapades, icke varit tillfyllest för att i större utsträckning än tidigare kvarhålla sjöfolket vid sin näring. Åtskilligt synes åter tala för att en lämpligt avvägd pension, som skulle komma att utfalla ett tiotal år före den allmänna pensionsåldern, 67 år, skulle kunna få en kvarhållande effekt i vart fall på de sjömän, som kommit till mogen ålder.

Tillkomsten av den allmänna tjänstepensioneringen bör enligt promemorian medföra, att den särskilda sjöfolkpensioneringen utformas såsom en kompletterande pension för tiden före den ordinarie tjänstepensionsåldern. På sätt föreslagits av utredningsmannen föreslås i promemorian att pensioneringen begränsas till tiden intill dess sjömannen fyller 67 år. Utbyggnaden av den allmänna pensioneringen bör även leda till att den kompletterande pensioneringen förbehålles de kategorier sjöfolk som har påtagligt behov av ekonomiskt stöd i denna form, nämligen manskap med lång seglations-tid. Sjömän i manskaps ställning, som under hela eller större delen av sin produktiva tid ägnat sig åt tjänst i handelsflottan, har såsom ovan anförts erfarenhetsmässigt speciella svårigheter — bl. a. på grund av den isolering från den allmänna arbetsmarknaden som ofta är en följd av sjötjänsten — att få en hygglig bärgning i land, när de av åldersskäl icke längre lämpar sig för arbete ombord på fartyg. Å andra sidan saknas tillräckliga skäl för att bereda pension åt dem, vilkas sjötjänst icke varat längre än att de bör ha kunnat skaffa sig en god förankring i ett yrke till lands.

Det synes därför motiverat, att pensionsförmånerna i långt högre grad än utredningsmannen föreslagit koncentreras till manskap med mångårig sjötjänst bakom sig. Liksom hittills bör endast tjänst i utrikes fart berättiga till pension.

Pensionering av utlänningar

Utredningsmannen erinrade om att pensioneringen i anstalten måste modifieras på sådant sätt, att den i fortsättningen enbart tjänar såsom kompletteringsanordning till den allmänna tilläggpensioneringen. I och med att den särskilda sjömanspensioneringen insättes i ett större pensionssammanhang, synes det vara inkonsekvent att i fråga om utlänningarnas ställning i systemen hävda motsatta ståndpunkter i vad avser allmän respektive kompletterande pensionering. Det lönepolitiska intresset gör det naturligt, att utlänningarna även i avgiftshänseende behandlas på samma sätt inom anstaltspensioneringen som inom den allmänna tilläggpensioneringen. Med hänsyn härtill fann utredningsmannen principiellt riktigt, att i Sverige mantalsskrivna utländska sjömän i fortsättningen beredes pensionsrätt i handelsflottans pensionsanstalt och att avgifter av och för dem utgår liksom för svenska sjömän.

Utredningsmannen framhöll vidare, att redan i fråga om svenska sjömän tvekan kan råda om i vilken omfattning pensionsförmåner från anstalten bör tillkomma personer, som inte fortsätter sin sjötjänstgöring till mera framskriden ålder. När det gäller utländska sjömän, anmäler sig dessutom betänkligheter med hänsyn till såväl finansiering som social målsättning. I synnerhet gäller detta sådana utländska sjömän, som under sin ungdom seglat på svenska fartyg men tämligen snart därefter lämnat Sverige och svensk sjöfart för gott. Att tilldela dessa utlänningar pension redan från 55—60 års ålder enligt ett förmånssystem, som måste konstrueras i första hand med tanke på levnadsvillkoren enligt rent svenska förhållanden, torde få anses mindre angeläget.

Enligt utredningsmannens mening bör utländsk sjömans rätt till pension från anstalten knytas till ett villkor om mantalsskrivning här i riket. Med hänsyn till vad förut anförts ansåg utredningsmannen, att villkoret inte lämpligen bör utformas exakt lika med vad som gäller inom den allmänna tilläggpensioneringen. För rätt till anstaltspension synes i stället böra uppställas krav på mantalsskrivning här vid pensioneringstillfället eller under en därtill liggande period. I enlighet härmed skulle alltså utlänning, som vid sin pensionsansökan till handelsflottans pensionsanstalt fogar bevis om mantalsskrivning i riket, behandlas på samma sätt som svensk sjöman. Frågan huruvida kravet på mantalsskrivning bör avse endast själva pensioneringstillfället eller en viss följd av år får bedömas ur skälighets-, finansiella och andra synpunkter. Efter att ha övervägt olika lösningar stannade utredningsmannen för att förordna krav på mantalsskrivning här senast från och med det år, vederbörande fyller 50 år, samt att denna man-

talsskrivning ej upphört, innan rätt till pensionsförmåner från anstalten inträder.

Den i det föregående omnämnda halveringen av allmän tilläggspension till i riket ej bosatta utlänningar sammanhänger med att dessa inte ansetts böra få del av den förmån, som ligger i pensionsrättens värdebeständighet. Då pensioneringen i handelsflottans pensionsanstalt inte avses bli värdebeständig i samma mening som inom den allmänna tilläggspensioneringen, föreligger inte det nämnda motivet för att reducera från anstalten utgående pensioner i här avsedda fall, som för övrigt torde bli relativt få, om kravet på mantalsskrivning fastställes att gälla tiden från 50 års ålder. Vid dessa förhållanden förordade utredningsmannen, att pensionsrätten i handelsflottans pensionsanstalt inte förknippas med något speciellt villkor avseende mantalsskrivning eller bosättningsort för tid, varunder pension utgår.

Promemorian biträder utredningsmannens förslag att pensioneringen skall omfatta även utlänning, förutsatt att han vid pensionsålderns inträde varit mantalsskriven i riket senast från och med det kalenderår, under vilket han fyllt 50 år. För svenska sjömän grundas för närvarande pensionsberäkningen på uppgifter från det sjömanshus, där vederbörande är inskriven. Inskrivning vid sjömanshus sker för närvarande endast av de svenska sjömännen. De uppgifter, som handelsflottans pensionsanstalt skulle behöva för att bestämma utländsk sjömans pension, torde därför i förekommande fall få hämtas ur sjömansböcker, sjömansrullor, avräkningsböcker etc.

Befälspensioneringen

Enligt promemorian förslags avvecklas helt befälspensioneringen i handelsflottans pensionsanstalt. I promemorian anföres bl. a., att pensionsanstaltens verksamhet under de sista två decennierna, d. v. s. den tid anstalten handhaft pensionering i egentlig mening, i huvudsak varit inriktad på manskapspensioneringen. Befälets pensionering ordnades nämligen redan under 1930-talet med tillkomsten av sjöbefälets pensionskassa, understödsförening och andra liknande kassor. Utbyggnaden av pensionsförmåner inom anstaltens ram har så gott som helt koncentrerats till manskapspensioneringen.

Tillkomsten av den i privat regi anordnade befälspensioneringen aktualiserade tidigt en avveckling av befälets pensionering inom pensionsanstalten. Frågan togs sålunda upp av 1941 års utredning rörande förbättrad pensionering av sjöfolk (SOU 1942:55). Utredningen erinrade därvid om att sjöbefälets pensionsfråga finge anses löst på ett i huvudsak tillfredsställande sätt. Av utredningens synpunkter må följande återges.

Då, enligt vad utredningen inhämtat, hos en stor del av befälet finnes en önskan att sjöbefälets pensionskassa skall bestå såsom självständig försäkringsinrättning, har en tanke, att kassans verksamhet skulle övertagas av pensionsanstalten, förkastats. Undersökningarna ha i stället inriktats på huruvida befälets pensionsfråga skulle kunna helt överlämnas åt pensions-

kassan och således pensionsanstaltens befattning med befälets pensionering upphöra. Vad härvid först angår den hyresavgift av en procent som befälet, i likhet med manskapet, erlägger, kunde denna, om pensionsfrågan löstes på sist antydda sätt, lämpligen bortfalla för befälets del. Huruvida för sådant fall avgifterna till pensionskassan i stället skulle ökas med motsvarande procentsats vore ett spörsmål, vars besvarande finge bero på vederbörande själva. Beträffande åter de förmåner i form av pensionsförhöjning och tilläggs pension, som befälet av allmänna medel åtnjuter från handelsflottans pensionsanstalt, torde dessa icke utan vidare kunna upphöra. Det är förmåner, som, även om beloppen växlat, av ålder åtnjutits, och särskilt för det äldre befälet äro de av icke oväsentligt värde. De måste alltså i någon form avlösas. Det torde emellertid knappast kunna tänkas, att de medel, av vilka berörda förmåner utgå, inlevererades direkt till en privat försäkringskassa. Handelsflottans pensionsanstalt skulle sålunda ej kunna undgå att omhänderha även den del av medlen, som avsåge befäls pensioneringen, samt att verkställa fördelningen av dessa medel mellan befäl och manskap. Frågan finge lämpligen lösas så att, sedan vederbörande sjöman uppnått pensionsåldern, till pensionskassan från pensionsanstalten överfördes ett belopp, motsvarande ifrågavarande förmånens kapitaliserade värde. Utbetalningen av pensionen finge därefter ankomma på kassan.

Ett system sådant som det här antydda skulle ej innebära någon verklig rationalisering i jämförelse med det nuvarande. Vinsten skulle inskränka sig till att någon hyresavgift ej behöfve upptagas av sjöman, då han tjänade i befälsställning. Denna vinst är emellertid ej av större betydelse, då under alla förhållanden nödvändigheten att skilja mellan huruvida sjömannen seglar såsom menig eller såsom befäl komme att kvarstå vid hyresavgiftsuppbörden. För befäl är det regel, att han någon tid tjänat såsom menig. Han skulle sålunda, även med det ifrågasatta systemet, bliva berättigad till pension från två håll. Visserligen kunde saken ordnas så, att jämväl den på tjänstgöringen såsom manskap grundade pensionen utbetalades från sjöbefälets pensionskassa. Detta förutsätter emellertid, att ett däremot svarande belopp överföres till kassan från pensionsanstalten, vars arbete sålunda endast skulle på det sätt minskas, att den sluppe utanordningen av pensionsbeloppen till sjömannen.

Med hänsyn till det sålunda anförda ansåg sig 1941 års utredning icke böra föreslå någon ändring i den ordning som gällde för befälet. Hyresavgiften av en procent borde alltså enligt utredningens förslag alljämt uttagas för befälets del. I samband med att förslaget rörande sjöfolkspensioneringen genom proposition nr 239 framlades för 1943 års riksdag tog även föredragande departementschefen upp frågan huruvida icke pensionsanstaltens befattning med befälets pensionering helt borde upphöra. Föredraganden intog emellertid samma ståndpunkt som utredningen och framhöll bl. a. att de administrativa lättnader för anstalten, vilka genom en omläggning av sättet för förmånernas utanordnande skulle kunna uppnås, syntes vara av så ringa betydelse, att någon förändring i sistnämnda hänseende icke kunde anses påkallad.

I promemorian erinras vidare om att de förbättringar, som år 1953 (prop. nr 89) genomfördes beträffande tilläggs pensioneringen, — i enlighet med den inriktning, som sjöfolkspensioneringen erhållit genom statsmakternas

ståndpunktstagande år 1944 — praktiskt taget endast avsåg manskapets förmåner.

Även det förslag, som 1947 års sjömanspensionsutredning i början av 1948 framlade, tog helt sikte på att förbättra manskapspensioneringen. Förslaget föranledde icke något Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Den syn på befäls pensioneringen inom handelsflottans pensionsanstalts ram, som präglat utbyggnaden av anstaltens pensioneringssystem, delades även i huvudsak av utredningsmannen i det föreliggande betänkandet. Utredningsmannen anförde bl. a.

För befälet är, såsom framgår av den tidigare redogörelsen, pensionering ordnad på ett till synes i det hela tillfredsställande sätt i privat regi. Någon motsvarande anordning finnes inte för manskap. I jämförelse med nämnda pensionering är befäls pensioneringen i handelsflottans pensionsanstalt helt obetydlig. Detta framgår bland annat därav, att medan normalavgiften till Sjöbefälets pensionskassa utgör 24 % av lönen, pensionsrätten för befälet i handelsflottans pensionsanstalt grundas på en avgift av 1 %, vartill kommer en särskild tilläggspensionsrätt, motsvarande en kostnad på några promille av lönen. I stort sett är befäls pensioneringen inom anstalten både till omfattning och form densamma nu som den var redan före de omläggningar av anstaltens verksamhet, vilka ägt rum under den senaste 20-årsperioden. Under denna tid har manskapets pensioner varit föremål för betydande regleringar, medan befälets pensionsrätt behandlats såsom en kvarleva från äldre förhållanden, vilken ansetts kunna bevaras men däremot inte böra vidareutvecklas inom ramen för anstaltens verksamhet.

Det anförda visar, att motiven för att vidmakthålla en särskild befäls pensionering i handelsflottans pensionsanstalt är svagt underbyggda. I organisatoriskt hänseende skulle betydande fördelar stå att vinna, därest anstaltens arbetsuppgifter begränsades till bestyren med manskapspensioneringen. Även för befäls pensioneringen som sådan får det anses angeläget, att den enskildes pensionsrätt koncentreras till så få pensionsorgan som möjligt.

Enligt utredningens mening kan i förevarande sammanhang knappast bortses från de starka skäl, som talar för slopande av anstaltens befattning med befälets pensioner. Att pensionering av befäl alljämt förekommer i anstalten torde sammanhålla med svårigheter att avveckla en gammal pensionsanordning, hur ringa dess praktiska betydelse än är. Då den nuvarande befäls pensioneringen — betraktad som helhet ehuru den är splittrad på olika organ — måste inskränkas mycket avsevärt till följd av den allmänna pensionsreformen och göras till föremål för en revision ända från grunden, synes tillfället böra utnyttjas för en omprövning av befälets ställning i pensionshänseende. I det följande föreslår utredningen, att befäls pensioneringen i anstalten, i vad den grundas på hyresavgifter under befälstid, avvecklas och att anstaltens verksamhet således i fortsättningen huvudsakligen endast skall avse pensionering av manskap.

I promemorian anföres att tillkomsten av den allmänna tilläggspensioneringen för sjöfolkets del liksom för andra stora yrkesgrupper inneburit avgörande förändringar i pensionshänseende. Såsom redan utvecklats bör införandet av tilläggspensioneringen medföra en ny inriktning och en väsentlig begränsning av pensioneringen från pensionsanstalten. För man-

skapets del innebär detta att en betydligt mindre grupp än för närvarande, nämligen endast manskap med mångårig seglation, kan räkna med pensionsförmåner från anstalten. Förslaget innefattar såtillvida ett fullföljande av den hittillsvarande utvecklingen som förslaget gynnar i stort sett samma kategori, vilken för närvarande kan räkna med mera betydande pensioner från anstalten. Beträffande befälet är att märka att dess pensionering haft tyngdpunkten förlagd till en särskild pensionskassa. Någon pensionering i egentlig mening har befälet icke åtnjutit från anstalten; utgående förmånsbelopp belöper sig genomsnittligt till något hundratal kronor per år. Att vidmakthålla en dylik pensioneringsform skulle strida mot den princip som följts vid reformeringen av pensionssystemet för manskapets del, nämligen att koncentrera pensionsförmånerna till den kategori sjömän, för vilka pensionsanstaltens verksamhet framstår som särskilt betydelsefull.

Även administrativa skäl talar mot att nuvarande befäls pensionering bibehålles efter en reform av pensionsanstaltens verksamhet. Såsom i det följande kommer att utvecklas föranleder förslaget rörande manskapspensioneringen en omläggning av finansieringen. Hyresavgifterna slopas och avgiftsfinansieringen skall ske genom kollektiva redareavgifter. Att bibehålla hyresavgiftsfinansieringen enbart för befälets del är knappast tänkbart. Det kan även anföras betänkligheter mot att i pensionssystemet införa en speciell redareavgift för att vidmakthålla befäls pensioneringen.

På grund av det anförda kan det enligt promemorian icke anses motiverat att bibehålla en särskild befäls pensionering inom ramen för pensionsanstaltens framtida verksamhet. Redan intjänade pensionsförmåner bör självfallet i hittills gällande ordning utbetalas. Mest praktiskt torde vara att anstalten även framdeles anförtros det administrativa arbetet härmed.

Förmånssystemet

Beträffande valet av pensionsålder göres i promemorian icke avsteg från utredningsmannens förslag. Pension föreslås sålunda kunna utgå från fyllda 55 år, om sjömannen har tillräckligt lång sjötjänstgöring bakom sig. För sjöman, som icke kvalificerat sig för pension från denna ålder, anses pensionering böra ifrågakomma från senare ålder. Den av utredningsmannen föreslagna gränsen vid 60 år synes lämplig.

För att nå syftet med omläggningen av pensioneringen bör enligt promemorian för rätt till pension krävas en minsta tjänstgöringstid av 72 månader. För pensionering från tidigare ålder än 60 år bör fordras minst 120 månaders tjänstetid. Pensionsnivån vid fullt intjänande bör bestämmas till ungefär samma höjd som utredningsmannen föreslagit. Pensionen bör vidare, i enlighet med utredningsmannens förslag, i princip betraktas som en funktion av lön och pensionsgrundande tjänstetid.

Den föreslagna förlängningen av kvalifikationstiden till 72 månader medför, att progressionen i intjänandet måste göras kraftigare än utredningsmannen förordat. Det föreslås därför, att intjänandet av pension skall ske

under de första 72 sjötjänstmånaderna med 0 procent, under de därpå följande 48 månaderna med 2,0 procent och från och med den 121:a månaden med 3,3 procent för år av kontantlönen. Pension för den som icke har 120 sjötjänstmånader skall härvid utgå från fyllda 60 år i stället för 55 år, men i motsvarande mån uppräknas så, att förmånsresultatet totalt sett blir detsamma som om pensionen börjat utgå från den lägre levnadsåldern. Med de angivna intjänandereglerna skulle erhållas pensioner, som — därest kontantlönen för den som seglat minst 72 månader antages vara 800 kronor för månad — uppgår vid 90 månaders seglotionstid till 494 kronor för år, vid 120 månaders seglotionstid till 768 kronor för år och vid 360 månaders seglotionstid till 7 104 kronor för år.

Nedanstående sammanställning visar närmare, hur pensionen enligt promemorian skulle variera med seglotionstidens längd ävensom motsvarande variation enligt utredningsmannens förslag.

Antal seglotionsmånader	Promemorias förslag	Utredningsmannens förslag	Skillnad
	Årspension mellan 55 och 67 år		
360	7 104	7 219	— 115
300	5 520	5 683	— 163
240	3 936	4 147	— 211
180	2 352	2 611	— 259
120	768	1 075	— 307
	Årspension mellan 60 och 67 år		
90	494	1 185	— 691
72	—	790	— 790
60	—	527	— 527
36	—	—	—

Någon automatisk justering i syfte att vid penningvärdesförsämring bevara pensionsrättens värde föreslås icke; däremot bör om pensionsrättens realvärde sjunker mera avsevärt en uppräkning inom ramen för tillgängliga resurser kunna äga rum. Det påpekas emellertid, att pensionernas relation till faktiskt intjänad lön medför att pensionsförmånerna i viss mån rättas efter penningvärdet. Med hänsyn till bl. a. pensionens kompletterande karaktär synes en sådan uppräkning endast i mera exceptionella situationer behöva ske.

Pensionsbelopp, som är förhållandevis små, bör kapitaliseras och komma den förmånsberättigade till del såsom engångsbelopp. En lämplig avvägning härvidlag synes vara, att den som har mindre än 84 seglotionsmånader, det vill säga icke kan tillgodoräkna sig 12 pensionsgrundande månader, utfår sin pensionsrätt i form av dess kapitaliserade värde.

Vissa samordningsfrågor

Utredningsmannen föreslog att sjöfolkspensionen, utöver det att den skulle begränsas till tid före 67 års ålder, också skulle anpassas även till

sådana former av obligatorisk socialförsäkring, vilkas syfte vore att skydda vid inkomstbortfall före 67 års ålder. Som exempel härå nämndes folkpensioneringens invalidpension, den allmänna tilläggs-pensioneringens förtidspension och yrkesskadeförsäkringens livräntor. Vid denna anpassning borde hänsyn tagas endast till sådana förmåner från socialförsäkringen, som vore av egenpensionskaraktär, däremot inte till efterlevandeförmåner. Härvid skulle riktpunkten vid samordningen vara den ålderspensionsnivå, som över huvud taget vore möjlig att uppnå inom anstaltspensioneringens ram, eller med andra ord den ålderspension, som en långtidsseglare maximalt kunde beräknas få. Om man antog att denna nivå skulle vara 7 000 kronor för år skulle med angiven målsättning för samordningen utgående socialförsäkringsförmåner få inverka på anstaltspensionen endast i den mån de sammanlagda förmånerna överstege 7 000 kronor.

Utredningsmannen föreslog därjämte, att i handelsflottans pensionsanstalt intjänad pensionsrätt skulle kunna överföras till annan ordning för tjänstepensionering, vars förpliktelser garanterades av stat eller kommun eller som i annat fall stode under betryggande statlig tillsyn. I princip skulle rättsinnehavarens medgivande krävas för pensionsrätts överförande. Som regel borde överförande få äga rum endast vid den levnadsålder, då rätt till pension eller engångsbelopp från anstalten inträdde, och avse det mot pensionen svarande engångsvärdet eller engångsbeloppet.

Utredningsmannens förslag till samordning med den allmänna tilläggs-pensioneringen och vissa andra former av obligatorisk socialförsäkring lämnades utan erinran av flertalet remissinstanser. *Pensionsstyrelsen* och *statskontoret* ifrågasatte emellertid om icke samordning med socialförsäkringen borde ske även i fråga om utbetalningen av pensionerna.

I *departementspromemorian* framhålles, att samordningen mellan pensioneringen genom handelsflottans pensionsanstalt och sådana former av obligatorisk socialförsäkring, vilkas syfte är att skydda vid inkomstbortfall före 67 års ålder, torde böra lösas i enlighet med vad utredningsmannen föreslagit.

Beträffande åter frågan huruvida i handelsflottans pensionsanstalt intjänad pensionsrätt skall kunna överföras till annan av staten eller kommun anordnad tjänstepensionering eller till försäkringsinrättning, som meddelar pensionsförsäkring, påpekas i promemorian att befälet eller den kategori av sjöfolk, som till övervägande del kunnat ordna sin pensionering i privat pensionsinrättning och som skulle kunna tänkas ha nytta av den av utredningsmannen föreslagna möjligheten, icke avses skola omfattas av den nu föreslagna sjömanspensioneringen. Då frågan om överförande av pensionsrätt för övrigt är föremål för undersökning av den av Kungl. Maj:t tillkallade utredningen rörande nytt finansieringssystem för SPA-pensioneringen synes övervägande skäl tala för att låta anstå med införande av rätt till pensionsöverlåtelse till dess frågan närmare utretts.

Övergången till det nya förmånssystemet

Beträffande de övergångsfrågor som blir aktuella i samband med reformens ikraftträdande ansluter sig promemorian i huvudsak till de riktlinjer som utredningsmannen angivit. Ur promemorian må följande återges.

För sjöman, som avslutat sin tjänstgöring i utrikes fart innan nuvarande bestämmelser ersättes med de föreslagna, bör rätten till avgiftsåterbetalning respektive pension regleras enligt de äldre bestämmelserna, således utan någon särskild anordning för att anpassa förmånsresultaten till det nya läge, som uppkommer genom den allmänna pensionsreformen. Sjöman vilken först efter de nya bestämmelsernas ikraftträdande påbörjat sin första sjötjänstgöring, bör givetvis endast kunna intjäna pensionsrätt enligt de nya bestämmelserna. Sjöman, som seglat både före och efter tidpunkten för den föreslagna omläggningen av pensionsverksamheten i anstalten bör såsom kvalifikationstid äga räkna sig till godo även den tid som han seglat under de gamla bestämmelsernas giltighetstid. Förmån på grundval av tjänstgöring under sådan äldre tid bör i princip normeras av därunder gällande bestämmelser och sammanläggas med den enligt de nya bestämmelserna för senare tjänstgöring beräknade förmånen. Härvid bör pensioner, som enligt äldre bestämmelser skall utgå livsvarigt, omräknas att avse tiden intill dess sjömannen fyller 67 år. Sjöman, som vid övergången till det nya systemet uppnått relativt hög ålder, förslagsvis 50 år, bör beredas tillfälle att utfå livsvariga förmåner utan dylik omräkning, därest han skulle önska detta.

Vid sammanläggning av förmåner enligt äldre och nya bestämmelser bör iakttagas, att sammanlagd åerspension icke överstiger högsta belopp vid fullt intjänande enligt det nya reglementet.

Bestämmelserna om sammanläggning synes lämligen böra utformas så att de icke har avseende på förmåner med karaktär av engångsbelopp. Sådana belopp torde för enkelhetens skull alltid böra utbetalas i vanlig ordning oberoende av om annan förmån samtidigt utgår från pensionsanstalten.

Finansieringen

Kostnaderna för det av utredningsmannen föreslagna systemet för manskapspensionering fullt utbyggt beräknades till omkring 7,5 milj. kronor för år. Inkomsterna för år uppskattades till 1,6 milj. kronor i statsbidrag — d. v. s. samma belopp som för närvarande — 3,3 milj. kronor i räntor och 3,1 milj. kronor i avgifter från redare och manskap, eller tillhopa 8,0 milj. kronor. Skillnaden mellan inkomsterna och nämnda utgifter ($8,0 - 7,5 =$) 0,5 milj. kronor avsågs för täckande av kostnaderna för de befälpensioner, för vilka redogörelse tidigare lämnats.

I flertalet remissyttranden lämnades utredningsmannens förslag till lösning av finansieringsfrågan utan erinran. Några myndigheter jämförde emellertid kritiskt vad utredningsmannen förutsatt rörande oförändrat statsbidrag med den föreslagna avgiftssänkningen. Försäkringsinspektionen anförde, att de av utredningsmannen gjorda beräkningarnas resultat berodde av valet av räntefot och antaganden rörande avgiftsunderlaget, seglingsintensiteten i olika levnadsåldrar m. m. samt att därför beräkningar borde göras i syfte att belysa systemets känslighet vid ändringar i

räntan och övriga relevanta förhållanden, innan ställning togs i avgiftsfrågan.

I promemorian framhålles, under hänvisning till bl. a. försäkringsinspektionens yttrande över betänkandet, att ett obligatoriskt pensioneringssystem av den typ som övervägts av utredningsmannen och — i skärpt utformning — förordats i promemorian icke utan olägenheter kan finansieras med avgifter från de anställda. En sådan avgiftsbetalning synes icke böra föreskrivas utan att betalning förbindes med pensionsrätt eller åtminstone förutsätter återbetalning om sjömannen ej kvalificerar sig för pension. Man torde följaktligen vara hänvisad att bygga på ett system med redareavgifter som kollektivt beräknas med hänsyn till antalet sjömän av manskapsgrad som sysselsättes i utrikes fart. En sådan avgift bör konstrueras och beräknas efter i stort sett samma grunder som redareavgiften enligt utredningsmannens förslag.

Det i promemorian föreslagna finansieringssystemet innebär, att gällande uppdelning av pensioneringsverksamheten i två skilda system bringas i sak att upphöra. De existerande två fonderna vid anstalten, hyresavgiftsfonden och tilläggs pensionsfonden, hålles dock tills vidare åtskilda i redovisningshänseende. I princip skall finansieringen ske enligt fördelningsmetod, varvid tills vidare tilläggs pensionsfonden och, efter avvecklingen av nuvarande hyresavgiftspensionering, då återstående del av hyresavgiftsfonden skall utgöra stödfond till manskaps pensioneringen och fungera på motsvarande sätt som den nu under uppbyggnad varande allmänna pensionsfonden inom den allmänna tilläggs pensioneringen.

De nya manskaps pensionerna kommer — i principiell överensstämmelse med utredningsmannens förslag — att helt grundas på tjänstgöring efter den 30 juni 1961. Uppbyggnadstiden för den nya pensioneringen spänner därför över mer än 50 år. Under samma tid avvecklas hittillsvarande hyresavgifts- och tilläggs pensionering. De årliga pensionsutgifterna i ett framtida fullfunktionsstadium beräknas vid gällande förhållanden i fråga om seglotionstider, löner etc. bli ungefär 5,5 milj. kronor mot nuvarande 3 milj. kronor.

Finansplanen torde böra konstrueras så att efter den berörda uppbyggnads- resp. avvecklingstiden de löpande inkomsterna i form av statsbidrag, redareavgifter och ränta från stödfonden täcker nämnda pensionsutgifter. Förutsattes oförändrat statsbidrag om 1,6 milj. kronor för år, bör följaktligen redareavgifter och fondränta då uppgå till minst 3,9 milj. kronor årligen mot i runt tal 10 milj. kronor de senaste åren i sammanlagda avgifter och ränta.

Mellan nuvarande pensioneringsverksamhet och föreslagen pensionering i fullt utbyggt skick ligger alltså en tämligen lång övergångstid. Under dennas första decennier kommer en betydande ökning att äga rum av utgående förmåner på grund av tjänstgöring före den 1 juli 1961. Först

under övergångstidens senare del kan dessa förmåner beräknas ha sjunkit mera avsevärt.

Parallellt med att den gamla pensionsanordningen med sin splittring av tillgängliga resurser på ett stort antal förutvarande sjömän ebbar ut, byggs den nya pensioneringen upp, personellt starkt begränsad i förhållande till det gamla systemet men nivåmässigt avsevärt förbättrad för de mera befarna bland manskapet. Av flera skäl är det praktiskt sett omöjligt att nu fastställa ett för all framtid bestående procenttal för redareavgiften.

Det är för det första synnerligen vanskligt att beräkna i vad mån nuvarande hyresavgifts- och tilläggs pensionsfonder förslår täcka nu utgående och framtida förmåner på grund av redan fullgjord tjänstgöring, detta med hänsyn till den nuvarande pensioneringens karaktär av blandat fördelnings- och premiereservsystem. För det andra kan lätt inträffa förskjutningar i seglationstidens längd eller i förhållandet mellan antalet svenska och utländska sjömän. En nedgång av utlänningsfrekvensen från de senare årens 30 à 40 procent till 15 à 20 skulle, anfört som exempel, kunna betyda en ökning av de årliga pensionsutgifterna i framtiden med kanske 1,5 milj. kronor. Motåtgärden i sådant fall måste bli en ökning av redareavgiften, som — om den vidtages på ett relativt tidigt stadium — kanske kan stanna under en milj. kronor per år. Avgiftsunderlaget kan för det tredje börja sjunka eller stiga, exempelvis på grund av ändringar i det seglande tonnage. Även en sådan sak kan påkalla ändring av den procentuella redareavgiften.

Nu berörda omständigheter sammanhänger alla med att pensioneringen ordnas enligt fördelningsmetod. Slutligen må emellertid erinras om ett par faktorer, som inte har samband direkt med valet av finansieringssätt utan är lika besvärliga att komma till rätta med inom ett premiereservsystem, nämligen dödlighet och räntefot. Med hänsyn till den långa tid, som i genomsnitt hinner förflyta mellan första tjänstgöring och pensionärstidens slut, inverkar t. ex. ändringar av räntefoten mycket starkt på finansieringen.

Oaktat vad nu anförts bör avgifterna redan från början om möjligt fastställas vid sådan nivå, att de framdeles icke — till förfång för både sjöfartsnäringen och pensioneringsverksamheten som sådan — skall behöva bli föremål för mycket betydande eller alltför täta jämkningar. Med denna vägledande syn på avgiftsfrågan torde följande kalkyl kunna läggas till grund för ett avgiftsuttag, som med stor sannolikhet icke behöver rubbas de närmaste tio eller kanske tjugo åren, vilket får anses motsvara de stabilitetskrav, som rimligen kan ställas på en pensionsanordning av förevarande slag.

Man kan till en början ställa hyresavgiftsfonden åt sidan och utgå från att denna är tillräckligt stor för att bekosta de förmåner, som utgår eller i framtiden skall utbetalas på grund av erlagda hyresavgifter. För pensioneringen i övrigt — hittillsvarande tilläggs pensionering och framtida manskapspensionering — antages att utbetalningarna i fortsättningen växer

i jämn takt från 2,6 milj. kronor, som är nuvarande årssumma av utgående pensioner utom hyresavgiftspensioner, till beräknade 5,5 milj. kronor vid övergångstidens slut. Rän-teberäkningen på stödfonden antages komma att äga rum efter drygt 3 procent (medelförräntningen senaste verksamhetsår 4,1 procent). För att vid sistnämnda tidpunkt avgifter och fondränta — under gjorda antaganden — skall uppgå till 3,9 milj. kronor fordras ett avgiftsuttag av omkring 1,2 milj. kronor. Av det anförda framgår, att av nämnda inkomst om 3,9 milj. kronor ($3,9 - 1,2 =$) 2,7 milj. kronor är ränta. Anstaltens stödfond beräknas härvid ha nått storleksordningen 80—90 milj. kronor.

Vid fastställande av finansplanen är erforderligt att iakttaga en viss säkerhetsmarginal. I viss mån ligger en sådan redan i hyresavgiftsfonden, vilken — såsom närmare utvecklats i utredningsmannens betänkande — innehåller vissa överskottsmedel. I betraktande av detta torde man i varje fall för den närmaste framtiden få ett fullt betryggande avgiftsuttag om procenten för redareavgiften bestämmes till 1,5.

Till belysning av stabiliteten i systemet må slutligen med utgångspunkt från de nyss anförda beloppen framhållas, att den nya stödfonden i full-funktionsstadiet torde komma att i storlek ligga ganska nära den beräknade fonden för en premiereservmässigt uppbyggd pensionering med samma målsättning i fråga om pensionsförmåner som den föreslagna manskaps-pensioneringen.

Efter önskemål från redarsidan och de ombordanställda har i promemorian även redovisats följande beräkningar med utgångspunkt från den av utredningsmannen föreslagna redareavgiften om en procent.

Förutsättes att finansieringssystemet skall ha ungefär samma stabilitet som det ovan förordade, medför en minskning av redareavgiften med en halv procent att förmånssystemet måste krympas. Då det synes angeläget att riktpunkten för den slutliga pensionsnivån bibehålles vid omkring 7 000 kronor, torde krympningen få åstadkommas genom att pensionsförmånerna till de mindre befarna sjömännens beskäres i förhållande till förslaget här ovan. Principiellt sett kan ett sådant resultat ernås genom ändring av intjänandeprocenten och (eller) av gränsen för rätt till intjänande av pension (72 månader) liksom av gränsen för övergång från lägre till högre intjänandeprocent (120 månader).

Om redareavgiften bestämmes till en procent, torde utgifterna för sjömanspensioneringen i jämviktssläge få minskas med inemot en milj. kronor jämfört med förslaget här ovan. En sådan begränsning av pensioneringen skulle kunna ernås genom höjning av kvalifikationstiden från 72 till 84 månader, höjning av gränsen 120 månader till 150 månader samt — för att bibehålla pensionsnivån vid 7 000 kronor åtminstone vid de allra längsta seglationstiderna — ökning av intjänandeprocenten efter 150 månader från 3,3 till 3,7 procent. Med sådana intjänanderegler skulle — om liksom i det föregående kontantlönen efter kvalifikationstiden antages vara 800 kronor för månad — årspensionen bli efter 100 månaders seglationstid 439 kronor från 60 år (768 kronor enligt förslaget), efter 120 månader 987 kronor likaså från 60 år, efter 150 månader 1 056 kronor (1 560 kronor enligt förslaget), efter 300 månader 5 496 kronor och slutligen efter

360 månader 7 272 kronor, för de tre sistnämnda fallen räknat från 55 års ålder.

Administrationn

Frågan om en gemensam administration av den allmänna tilläggspensioneringen och den särskilda sjöfolkspensioneringen har närmare undersökts vid översynen av utredningsmannens betänkande. Det anföres i promemorian, att det däri framlagda förslaget — främst borttagandet av hyresavgifterna — otvivelaktigt innebär, att bättre förutsättningar skapats för en administrativ samordning med den allmänna tjänstepensioneringen. Praktiska svårigheter kvarstår emellertid; bl. a. kan en smidig samordning icke ske med mindre man ändrar pensioneringens nuvarande personella omfattning på manskapssidan och närmar kategorien pensionsberättigade till den grupp sjömän som erlägger sjömansskatt.

Då utredningsmannens förslag att utnyttja sjömanshusen erbjuder en beprövad och relativt enkel metod att administrera pensioneringen, bör man enligt promemorian, i avvaktan på erfarenheterna från administrationen av allmänna tilläggspensioneringen, följa utredningsmannens förslag på denna punkt. Redareavgifterna bör inlevereras direkt till pensionsanstalten. Sjömanshusens uppgifter begränsas till den erforderliga kontrollen av avgiftsberäkningen. På sjömanshusen ankommer även att för varje in-skriven sjöman registrera pensionsgrundande inkomst.

Remissyttrandena över promemorian

Huvudlinjerna i det i departementspromemorian framlagda förslaget till nya bestämmelser om pensioneringen av sjöfolk möter invändningar från sjöbefälsorganisationerna men godtages eller lämnas utan erinran av övriga remissinstanser. Sveriges redareförening föreslår dock viss skärpning av kvalifikationskraven för rätt till pension. Beträffande finansieringen av pensionssystemet har statskontoret, pensionsstyrelsen och riksräkenskapsverket ställt sig negativa till förslaget att statsbidrag i fortsättningen skall utgå till pensioneringen.

Beträffande behovet av pensioneringen och dennas personella omfattning har sjöfartsstyrelsen i princip intet att erinra mot vad härutinnan i promemorian framhållits. Styrelsen understryker samtidigt betydelsen ur social synpunkt av förevarande pensionsform, som inriktas på manskap med lång seglotionstid. Sjöfartsstyrelsen anför.

I regel begränsar en lång tjänstetid till sjöss väsentligt en sjömans arbetsförmåga vid slutet av hans sjömansbana och då i synnerhet hans möjligheter att vid äldre år, då hans hälsotillstånd börjar lägga hinder i vägen för fortsatt tjänst inom sjömansyrket, aklimatisera sig inom ett landyrke och över huvud taget att där vinna en hygglig försörjning. En pensionsform, vilken ger en sjöman som nödgas gå i land innan han kommer i åtnjutande av de allmänna pensionerna möjlighet till drägliga levnadsförhållanden, synes styrelsen även utgöra ett gott stöd till rekryteringen inom sjömansyrket.

Handelsflottans pensionsanstalt anser, att förslaget innebär en väl avvägd och ej minst för sjömännen förmånlig lösning av frågan om manskapspensioneringen i samordning med den allmänna tilläggs-pensioneringen.

Svenska sjöfolksförbundet uttalar sin principiella anslutning till departementspromemorianas förslag, men hemställer att en utredning företages beträffande förutsättningarna att dels i samband med övergången från det gamla till det nya pensionssystemet åstadkomma en förbättring av nu utgående pensioner till de äldre pensionstagarna och dels i samband med det nya pensionssystemet ordna en grupplivförsäkring för sjömän i manskapsställning.

Svenska stewardsföreningen förklarar, att den för sin del icke vill motsätta sig att den fortsatta sjömanspensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt ordnas enligt de i departementspromemorian angivna riktlinjerna.

Enligt *Sveriges redareförening* bör de nya reglerna om rätt till pension utformas på sådant sätt, att pension utgår endast i de fall, då ett pensioneringsbehov verkligen föreligger, och då med belopp, som motsvarar det sannolika inkomstbortfallet. Redareföreningen anför till utveckling av sina synpunkter bl. a. följande.

Vid en tillämpning av den nya principen — då pensioneringen finansieras utan någon avgift från den anställde — kan man konsekvent bygga upp pensioneringsreglerna med hänsyn enbart till behovet av pension och utan hänsynstagande till att pensionen skall stå i relation till erlagda avgifter.

I första hand har man då att taga hänsyn till pensioneringens syfte, som är att bereda den anställde en kompensation för det inkomstbortfall, som inträder, då han icke längre kan utföra arbete till sjöss. För de allra flesta manliga medborgare här i landet finns det ingen som helst rätt till pension förrän man uppnått 65 eller 67 års ålder. Att ett undantag gjorts för sjöfolket beror på att sjömännen, åtminstone förr, hade svårt att efter 55 års ålder fortsätta till sjöss och att det vid den åldern icke ställde sig lätt att i land skaffa ett arbete, som gav hygglig utkomst.

Förhållandena äro nu delvis ändrade. Arbetet till sjöss har i väsentlig mån skiftat karaktär. De fysiska påfrestningarna framstå icke längre som markanta i jämförelse med andra yrkesområden. Även om man kan ha delade meningar angående påfrestningarna inom sjömansyrket, är det uppenbart att en väsentlig förskjutning ägt rum.

Förslaget att även utländska sjömän skall omfattas av sjömanspensioneringen har lämnats utan erinran av samtliga hörda myndigheter och organisationer. Anmärkas må emellertid, att vid remissbehandlingen av utredningsmannens förslag några remissinstanser bl. a. *handelsflottans pensionsanstalt* ansett det mindre lämpligt att som villkor för utländsk sjömans rätt till pension uppställa mantalsskrivning i Sverige senast från det år sjömannen fyllt 50 år samt förordat, att pensionsrätten i stället knytes till viss längre tids tjänstgöring å svenska fartyg.

I yttrande över promemorianas förslag vidhåller pensionsanstalten sin uppfattning att krav å mantalsskrivning inom riket inte bör gälla för ut-

lämning, särskilt som kvalifikationstiden för rätt till pension enligt förslaget höjes till 72 månader.

Beträffande befälets ställning i det föreslagna pensionssystemet förklarar *Sveriges fartygsbefälsförening* inledningsvis, att föreningen i och för sig intet har att erinra mot den premiering av långtidsseglarna som förslaget innebär. Enligt föreningens mening bör emellertid även befälsgrupperna räknas till denna kategori. Tillräcklig uppmärksamhet har ej ägnats den omständigheten, att många befälspersoner före pensionsåldern måste lämna sin tjänst till följd av nedsatt hälsotillstånd. Är hälsotillståndet ej så nedsatt, att det föranleder invalidpension, måste sådant befäl, sedan tjänsten lämnats, avvakta pensionsålderns inträde för att komma i åtnjutande av ålderdomsstöd, då för övrigt endast avkortad pension kan erhållas. För äldre personer i sådana situationer är uppenbarligen även en så blygsam pensionsförmån, som erhållits från handelsflottans pensionsanstalt, då av betydelse för försörjningen. Det bör även beaktas att större delen av befälskåren under uppbyggnadstiden av sina pensionsförmåner sedan 1938 inom Sjöbefälets pensionskassa ej är berättigad till full pension förrän efter trettio tjänsteår, annat än i undantagsfall. Promemorians argument för avvecklingen av befäls pensioneringen har genomgående teknisk-byråkratisk karaktär. Föreningen anför, till beriktigande av promemorians uppgifter, att förmånsbeloppen för befäl, då de utbetalas vid 60 års ålder och vederbörande har bakom sig en sjötjänst av 300—400 månader, numera i allmänhet uppgår till 600—700 kronor per år. Föreningen anför.

Om än befälets pensionsrätt inom handelsflottans pensionsanstalt från andra utgångspunkter likväl ej kan anses motsvara pension i sedvanlig mening, kan likväl föreningen som intresseorganisation ej medge att motiven för att vidmakthålla dessa förmåner är svagt underbyggda såsom utredningsmannen framhåller. Uppenbart är emellertid att betydelsen av dessa pensionsförmåner blivit av mindre betydelse efter tillkomsten av befäls pensioneringen inom Sjöbefälets pensionskassa och den anpassning därav, som nyligen genomförts, till lagen om allmän tilläggspensionering. Det framhålles starkt i såväl 1959 års utredning som i departementsförslaget att det torde utgöra ett allmänt önskemål och vara rationellt betingat att handelsflottans pensionsanstalts verksamhet övergår att i fortsättningen huvudsakligen endast handhava pensionering av manskap. Från intresse synpunkt kan denna uppfattning bestridas liksom utredningsmannens påstående att även för befäls pensioneringen såsom sådan det får anses angeläget, att den enskildes pensionsrätt koncentreras till så få pensionsorgan som möjligt. Någon avigsida för ett motsatt förhållande kan knappast reellt påvisas.

Föreningen erinrar om att förverkligandet av departementsförslagets förmånssystem bl. a. innebär, att de sjömän av befälsgrad, vilka den 30 juni 1961 upphör att erlægga hyresavgift, ej kommer att öka sin premiereserv inom systemet. Varje befälsperson, vilkens sjötjänst understiger 72 månader, har då att vid pensionsåldern endast återfå det inbetalade avgiftsbeloppet utan ränta. Under dylika förhållanden synes det oskäligt, att det sålunda oräntabla beloppet skall innestå under kanske avsevärd tid

tills vederbörande uppnår 60 års ålder. Föreningen föreslår i stället att inbetalade belopp till sådana personer återbetalas omedelbart vid anfordran efter den 1 juli 1961.

Föreningen anför till utveckling av sina synpunkter följande.

I samband med ett beslut om avveckling av befäls pensioneringen inom handelsflottans pensionsanstalt måste emellertid observeras att, därest i promemorian framlagt förslag vinner statsmakternas gillande, för framtiden den ordningen komme att gälla, att under befälets manskapstid, vilken för erhållande av behörighet som befäl enligt nuvarande ordning skall utgöra mellan 36—48 månader, allt efter behörighetsgrad, erlägges föreslagen redareavgift. Befålet komme alltså även enligt denna nya ordning genom de avgifter som erlägges under manskapstiden att delta i uppbyggnaden av den blivande pensionsordningen, ehuru genom de föreslagna bestämmelserna avgiftsbetalningen ej blir förmånskvalificerande. Inom det enskilda näringslivet råder mellan arbetsmarknadens parter den principiella uppfattningen att för de anställda erlagda avgifter för tjänstepensionering bygger upp oantastbara förmåner. I sitt utlåtande över 1959 års utredning framhåller försäkringsinspektionen härom bl. a.: »Inom ett stort område av den svenska, enskilda tjänstepensioneringen gäller oantastbarheten för de egna avgifterna även för arbetsgivarnas bidrag till pensionskostnaderna. Sålunda är detta den genomgående principen för all pensionering inom SPP. Även i tjänstepensionskassorna bygger arbetsgivarebidraget i allmänhet upp oantastbara förmåner».

Föreningen gör ej dessa erinringar för att därå bygga yrkande om att redareavgiften under befälets manskapsperiod må kvalificera till de förmåner de i och för sig kan vara värda. Det föreslagna förmånssystemet torde genom tillgodoseende av ett sådant yrkande sprängas och pensionerna till långtidsseglarna allvarligt reduceras. Föreningen finner likväl att vederbörlig hänsyn bör tagas till detta förhållande vid en närmare utformning som avlösningsenligt nu gällande bestämmelser må erhålla för den kommande övergångstiden, bland annat den som kan erhållas genom valet av räntefot vid förmånernas beräkning eller på annat sätt. Man synes vid avvecklingen av denna del av verksamheten inom handelsflottans pensionsanstalt över huvud böra eftersträva en så smidig övergång, att beslutet här om ej onödigtvis blir ägnat att uppröra opinionen, vilket alltid ligger nära till hands särskilt när det som här gäller en sekelgammal förmån, som angår alla sjömän i utrikes fart.

Rederiföreningen för mindre fartyg framhåller det önskvärda i att skeppare å de mindre fartygen, som i sin egenskap av delägare eller ägare står utanför varje pensionsförmån, hade knutits till det föreslagna pensionsystemet.

Handelsflottans pensionsanstalt konstaterar, att finansplanen för den framtida kompletteringspensioneringen ej ger möjlighet till inrymmande av pensionsförmåner för befäl samt berör i detta sammanhang den ställning som kan erbjudas befälhavare (skeppare) i rederier, anslutna till rederiföreningen för mindre fartyg (förut Segelfartygsföreningen), vilka sjömän står utanför såväl pensioneringen i handelsflottans pensionsanstalt som Sjöbefällets pensionskassa. Pensionsanstalten framhåller, att det ej synes vara möjligt att bereda skepparna förmåner på jämställd bas med manskapet, men förklarar att pensionsanstalten, därest förutsättningar därför eljest

vore för handen, gärna med sin organisation skulle stå till tjänst vid en frivillig pensionering av denna kategori sjöfolk.

Pensionsanstalten ifrågasätter om inte sjömän, anställda å fartyg under 100 bruttoton, borde undantagas från den föreslagna pensioneringen. Sådan sjöman erlägger inte sjömansskatt. Genom undantagsbestämmelsen gäves möjlighet till en framtida samordning av sjömanspensioneringen med sjömansskatteväsendet. Ett annat skäl för införande av sådan regel är att finna i svårigheterna att hålla reda på dessa fartygs på- och avmönstring.

Pensionsanstalten uppehåller sig också vid de problem som uppstår i samband med övergången från de gamla till de nya bestämmelserna för sjömanspensioneringen och berör i detta sammanhang den avlösingsfråga som fartygsbefälsföreningen aktualiserat. Enligt pensionsanstalten finns skäl att överväga, huruvida icke den sjöman, som före tidpunkten för det nya reglementets ikraftträdande ej uppnått 36 seglationsmånader, skulle kunna utan avvaktan av pensionsålderns inträde återfå erlagda hyresavgifter.

Beträffande det föreslagna förmånssystemet ansluter sig *handelsflottans pensionsanstalt* till departementspromemorians förslag; en reservant anser emellertid, att kvalifikationstiden bör fastställas till 84 månader.

Sjöfartsstyrelsen har intet att erinra mot att kvalifikationstiden för rätt till pension tillsvidare anges till 72 månader, men förutsätter att frågan om kvalifikationstiden ägnas fortsatt uppmärksamhet icke minst på basis av fortsatta socialmedicinska forskningar. *Sjöfartsstyrelsen* tar även upp förslaget om innebörd att sjöman icke äger uppbära full sjömanspension med mindre han kan redovisa 360 seglationsmånader. Under antagande att en sjöman genomsnittligt fullgör endast 8 seglationsmånader per kalenderår skulle för full pension sålunda de facto krävas bortåt 45 kalenderår i full utövning av sjömansyrket. Då detta uppenbarligen är en orimlighet med en pensionsålder av 55 år, vill *sjöfartsstyrelsen* föreslå att minimitiden för full pension vid 55 års ålder nedsättes till 300 seglationsmånader. Detta skulle motsvara 37 1/2 kalenderår eller kontinuerlig tjänst inom sjömansyrket från 17 års ålder fram till pensionsåldern. *Sjöfartsstyrelsen* anför i detta sammanhang följande.

Det bör i sammanhanget framhållas, att beräkningarna av pensionsförmånerna efter enheten seglationsmånader kan ge en oinitierad en felaktig bild av förhållandena. Sålunda bör beaktas, att i antalet seglationsmånader icke inräknas semester eller annan ledighet, varunder sjöman uppehåller sig i land. Hänsyn måste även tagas till att en sjöman kan vara förhindrad att tjänstgöra till sjöss längre eller kortare tider till följd av sjukdom, värnpliktstjänstgöring eller av annan speciell anledning, utan att därför hava lämnat sitt yrke. Av särskild betydelse i sammanhanget är vidare att sjöman under ombordanställningstiden i regel har längre ordinarie arbetstid än landanställda. Den kompensation härför, vartill sjömännen enligt sjöarbetstidslagen är berättigade och vilken kompensation de om möjligt bör äga utfå i form av fritid i hamn, kommer att inräknas i seglationsmånaderna endast i den mån sådan ledighet beredes sjöman under fartygets liggetid

i hamn. Den allt snabbare omgången i hamnarna talar emellertid för att vederlagstiden framdeles i allt större omfattning kommer att få av sjömännens uttagas i samband med semester eller annan bortovaro från fartyget och sålunda icke inräknas i de pensionsgrundande seglationsmånaderna. För sjöfartsstyrelsen tillgängliga uppgifter ger vid handen, att antalet seglationsmånader för en yrkesutövande sjöman i allmänhet icke överstiger 8—9 per kalenderår. Beaktas jämväl sådana år då sjöman har att fullgöra värnpliktstjänstgöring ävensom den antydda utvecklingen av vederlagsfrågan, torde kunna antagas, att det genomsnittliga antalet seglationsmånader framdeles knappast kommer att överstiga 8 per kalenderår. Detta innebär, att minimitiden för erhållande av den särskilda sjömanspensionen i realiteten motsvarar minst 9 kalenderår, vilket är en lång tjänstgöringstid i detta yrke.

Därest promemorians förslag i princip lägges till grund för ny lagstiftning, anser *Sveriges redareförening* att följande synpunkter bör beaktas.

Pensioner bör icke tillerkännas dem, som lämnat sjömansyrket vid så tidig ålder, att något inkomstbortfall icke inträder vid 55 års ålder. Lämpligen kan detta ske i den formen, att som villkor för rätt till pension föreskrives, att vederbörande tjänstgjort minst 36 månader till sjöss efter fyllda 45 år. Därjämte bör kvalifikationstiden sättas så, att pension tillkommer endast dem, vilka tjänstgjort som manskap under större delen av sin aktiva tid mellan 16 och 55 år. Vidare bör beaktas, att pensionen från handelsflottans pensionsanstalt icke längre avser invalidfallen; dessa faller inom ramen för den nya allmänna tilläggspensioneringen. Pensionen från handelsflottans pensionsanstalt bör tillsammans med den inkomst, som vederbörande kan förskaffa sig genom arbete i land, motsvara hans tidigare inkomst till sjöss. Vid dylikt förhållande bör pensionen maximeras till förslagsvis 5 000 kronor.

Till utveckling av sina synpunkter anför föreningen bl. a. följande.

Mot bakgrunden av nu föreliggande förhållanden — speciellt då den omständigheten att någon egenavgift icke längre skall utgå — böra de nya reglerna om rätt till pension utformas på sådant sätt, att pension utgår endast i de fall, då ett pensioneringsbehov verkligen föreligger, och då med belopp, som motsvara det sannolika inkomstbortfallet. Vid en dylik avvägning är det uppenbart, att inget som helst behov av pension vid 55 års ålder föreligger för dem, som lämnat sjömansyrket vid relativt unga år. Den, som lämnar sjömansyrket vid exempelvis 45 års ålder, bör vid uppnådda 55 år ha hunnit anpassa sig till förvärvslivet i land. Han har med andra ord vid 55 års ålder icke något inkomstbortfall, som behöver kompenseras genom pension. Det sagda gäller även om vederbörande tjänstgjort oavbrutet till sjöss under hela sin aktiva tid fram till 45 år.

Rederiföreningen för mindre fartyg framhåller även vikten av att förmansreglerna utformas så, att pensionsrätt kommer i fråga, först när sjömannen lämnar yrket i en ålder, då han kan anses ha anpassningssvårigheter till annat yrke.

Svenska sjöfolksförbundet finner för sin del den föreslagna kvalifikationstiden alltför lång. Även efter en mycket lång anställningstid till sjöss blir manskapspensionerna av en obetydlig storleksordning. De sjömän, som

kommer att uppnå den högsta pensionen efter 360 månaders anställning ombord å svenskt fartyg i utrikes fart, är så få till antalet att det närmast har ett teoretiskt intresse. Som exempel härpå kan hänvisas till statistiken från pensionsanstalten under budgetåren 1955/60. Under dessa fem år beviljades manskapspensioner för sammanlagt 18 sjömän, vilka vid uppnådda 55 års ålder hade mera än 331 anställningsmånader. Går man i denna statistik ned till 151 tjänstgöringsmånader utgör denna grupp endast 6,8 procent av samtliga som under budgetåret beviljats pensioner enligt nu gällande bestämmelser. Procentsatsen i övrigt fördelar sig på följande sätt: 181—210 tjänstgöringsmånader 3,9 procent 211—240 4,3 procent, 241—270 1,9 procent, 271—300 1,5 procent och 331 och flera tjänstgöringsmånader 0,6 procent.

Förbundet framhåller att det säkerligen inom loppet av några år kommer att ges anledning till omprövning av både kvalifikationstiderna och storleken av redareavgifterna för att nå en rimlig och rättvis manskapspension för sjömän.

Vad härefter angår finansieringen av pensionssystemet avstyrker statskontoret fortsatt statsbidrag till sjömanspensioneringen och framhåller, att i ärendet icke redovisats de kalkyler, vilka ligger till grund för den med förslaget avsedda finansieringsplanen. Med hänsyn bl. a. till den efter hand ökade räntesats, efter vilken pensionsanstaltens betydande fondmedel förräntas (f. n. 4,1 procent mot beräknade drygt 3 procent), synes det statskontoret icke uteslutet, att den säkerhetsmarginal, med vilken finansplanen utarbetats, kan ha varit större än som är rimligt inom ett pensioneringssystem av förevarande art. En avveckling av statsbidraget skulle med all sannolikhet icke behöva innebära, att detta till fullo finge kompenseras över redareavgifter. I så fall måste det te sig mindre tillfredsställande att över driftbudgeten anvisa medel, vilka i varje fall för närvarande direkt eller indirekt främjar kapitaliseringen i en icke-statlig fond. Statskontoret anför i detta sammanhang följande.

Sjömanspensioneringen skulle enligt 1959 års förslag finansieras med tillämpning av en på grundval av flexibilitet, enhetssystem och icke formelbunden fondering uppbyggd finansplan. För bestridandet av ett beräknat årligt medelsbehov av 8 milj. kronor hade därvid räknats med, förutom räntor å fonderade medel med 3,3 milj. kronor, oförändrat statsbidrag å 1,6 milj. kronor samt avgifter från sjömän och redare å sammanlagt 3,1 milj. kronor. Beträffande detta förslag konstaterade statskontoret i sitt nyssnämnda yttrande, att det innebar en väsentlig minskning av sjömannens och redarnas nuvarande avgiftsbelastning för ifrågavarande ädsmål och att även vid ett från sammanlagt 9,5 till 5,5 procent minskat avgiftsuttag skulle, med utgångspunkt från det årliga manskapslönebeloppet (85—90 milj. kronor), full täckning erhållas för det erforderliga inkomsttillskottet av (8—3,3 =) 4,7 milj. kronor. Vid sådant förhållande kunde enligt statskontorets mening förutsättningar icke längre anses föreligga för ett upprätthållande av det statliga stödet till ifrågavarande, för en enskild näringsgren avsedda pensioneringsverksamhet.

Till följd av de skärpta kvalifikationskraven i fråga om rätten till sjö-

manspension samt befäls pensioneringens avveckling skulle kostnaderna för det nya pensioneringssystemet i fullt utbyggt skick enligt promemorian understiga det i 1959 års förslag angivna kostnadsbeloppet å 8 milj. kronor med 2,5 milj. kronor och sålunda stanna vid 5,5 milj. kronor. Den för täckande av dessa pensionsutgifter konstruerade finansplanen — liksom i sistnämnda förslag uppbyggd enligt fördelningsprincipen — innefattar årliga inkomster med dels oförändrat statsbidrag om 1,6 milj. kronor, dels ränta å fondmedel med 2,7 milj. kronor, dels ock redaravgifter om 1,2 milj. kronor, motsvarande 1,5 procent av nu utgående manskapslöner. Det utöver räntemedlen erforderliga inkomstbeloppet skulle sålunda uppgå till (5,5—2,7 =) 2,8 milj. kronor mot 4,7 milj. kronor enligt 1959 års förslag. Ett uttagande av nämnda belopp å 2,8 milj. kronor i dess helhet från redelineringen skulle vidare föranleda en avgiftsbelastning av omkring 3,5 procent av manskapslönerna. Mot bakgrunden härav och i betraktande av att pensionsanstalten under budgetåret 1959/60 — enligt vad under hand upplysts — uppbar hyresavgifter från manskap och redareavgifter med sammanlagt omkring 6 milj. kronor, måste enligt statskontorets mening en statlig bidragsgivning på förevarande område numera framstå som än mindre befogad än vad tidigare kan hava varit fallet.

Pensionsstyrelsen anser icke något godtagbart skäl vara anfört för att statsbidrag alltjämt skall utgå med oförändrat belopp samtidigt som hyresavgifterna slopas och redareavgiften minskas samt befäls pensioneringen föreslås helt avvecklad. Liknande synpunkter anlägges av *riksräkenskapsverket*.

Försäkringsinspektionen godtager den i promemorian föreslagna finansplanen under förutsättning att oförändrat statsbidrag utgår. Inspektionen understryker bl. a. osäkerheten av de prognoser som rör seglationstiden och frekvensen av utlänningar i det föreslagna pensionssystemet och svårigheten på grund härav att göra några mera bestämda uttalanden rörande stabiliteten i systemet.

Det förhållandet att fördelningsmetod valts kräver därför enligt inspektionens mening, att utvecklingen följes kontinuerligt och på sådant sätt att erforderliga förstärkningsåtgärder kan sättas in i god tid, varigenom möjlighet skapas att utforma dessa så att ett mera utjämnat förlopp åstadkommes.

Ansvar för rörelsens övervakning ur soliditetssynpunkt faller i första hand på handelsflottans pensionsanstalt, som har att för ändamålet engagera erforderlig försäkringsteknisk expertis. Starka skäl talar för att kontrollen förstärkes. En lämplig anordning synes vara att, med förebild hämtad från den försäkringsverksamhet som drives i understödsföreningens form, en försäkringsteknisk utredning upprättas vart femte år. Denna utredning inlämnas till handelsdepartementet, som kan överlämna rapporten till bl. a. försäkringsinspektionen för granskning.

Sveriges redareförening erinrar om att avgifterna till handelsflottans pensionsanstalt under en lång följd av år väsentligt överstigit vad som erfordras för att finansiera nu utgående och framtida pensioner från anstalten. Vid fastställandet av avgifternas storlek för framtiden bör man därför

i varje fall undvika att även fortsättningsvis taga ut alltför höga avgifter. Då tvekan föreligger mellan en avgift om 1 procent och en avgift om 1 1/2 procent, bör man därför enligt föreningen välja den lägre procentsatsen. Liksom inom annan likartad försäkringsverksamhet — t. ex. inom Sjöbefällets pensionskassa — kan man sedermera med jämna tidsintervaller — förslagsvis vart femte år — undersöka huruvida avgiftsprocenten bör justeras. Därvid kan hänsyn jämväl tagas till eventuella förändringar i fråga om tjänstgöringstidernas längd m. m.

Föreningen påpekar också, att ränteavkastningen bör bringas upp till vad som motsvarar förräntningen inom privata pensionsanstalter. Föreningen utvecklar närmare sina synpunkter enligt följande.

I enlighet med tidigare utfästelser utgår sedan länge ett statsbidrag till sjömanspensioneringen inom Handelsflottans Pensionsanstalt. Statsbidragets storlek är i princip fixerat, dock att höjningar från tid till annan ägt rum som kompensation för det fallande penningvärdet. Någon dylik höjning har dock icke vidtagits på åtskilliga år. Då det på vissa håll i remissvaren ifrågasatts, att statsbidraget icke längre skulle utgå, torde vederbörande icke haft sig bekant de omständigheter, som föranlett att staten iklätt sig denna bidragsplikt. Redareföreningen får i detta hänseende återropa de offentliga utredningar, som tidigare verkställts beträffande pensioneringen från Handelsflottans Pensionsanstalt.

Handelsflottans Pensionsanstalts fonder uppgingo den 1 juli 1959 till 88 milj. kronor. Vid samma tidpunkt utgjorde anstaltens inkomster och utgifter per år räknat 11,4 milj. respektive 3,0 milj. kronor. Fonderna öka sålunda för närvarande med drygt 8 milj. kronor per år. Den 1 september 1960 uppgingo i enlighet härmed fonderna till drygt 97 milj. kronor.

Fonderna placeras genom statskontorets försorg. Ränteavkastningen motsvarar för närvarande 4,1 procent. Till jämförelse må nämnas, att ränteavkastningen inom Sjöbefällets Pensionskassa är 4,79 procent. Eftersom det i remissvaren på sina håll anmärkts på att statsbidrag utgår till Handelsflottans Pensionsanstalt, må det vara befogat att bringa i erinran hurusom statens förvaltning av Handelsflottans Pensionsanstalts fonder lett till en lägre förräntning än som uppnåtts vid förvaltningen av privata pensionsfonder.

Vid en beräkning av anstaltens framtida ränteinkomster kan man utgå från att avkastningen i varje fall icke kommer att understiga 4,1 procent. Man får också räkna med att fonderna automatiskt komma att växa till följd av att pensionsutbetalningarna uppgå till belopp, som icke ens motsvara ränteavkastningen. Genom fondernas tillväxt ökar också ränteavkastningen.

Det är ställt utom allt tvivel, att pensionsavgifterna till Handelsflottans Pensionsanstalt under en följd av år utgått med belopp, som varit alldeles för höga i förhållande till de pensionsförpliktelser, som anstalten har att svara för.

Svenska maskinförbundet anser att den i promemorian framlagda finansplanen i likhet med utredningsmannens vilar på fiktiva antaganden. Förbundet finner inte denna del av pensioneringsfrågan fullt betryggande utredd. Den totala pensionskostnaden är enligt gällande system 9,5 procent av sjömannens lön, påpekar förbundet och ifrågasätter lämpligheten av att redan vid starten av ett nytt system och utan erfarenheter av dess verkningar sänka avgiften till endast 1,5 procent av sjömannens lön.

Även *Rederiföreningen för mindre fartyg* ställer sig skeptisk till den föreslagna finansplanen. Enligt föreningens mening kan både bemannings- och rent näringsmässiga förändringar ganska snart komma att rubba finansplanen för pensioneringen. Föreningen befarar att redarna inom en snar framtid kan komma att påföras ytterligare kostnader för pensionens finansiering. I varje fall bör enligt föreningen kravet på seglotionstid noga prövas.

Beträffande slutligen den föreslagna administrationen av pensionsystemet har endast några få remissinstanser yttrat sig.

Under återopande av att sjömanspensionering föreslås maximerad vid sammanträffande av andra sociala förmåner erinrar *pensionsstyrelsen* om lämpligheten av att det här berörda pensionsarbetet administrativt anknytes till förslagsvis statens pensionsanstalt ävensom till delegationen för pensionsutbetalning, vilken redan handhar dylika arbetsuppgifter; och synes detta — påpekar styrelsen — i vart fall böra gälla om statsbidrag skall utgå även fortsättningsvis.

Statskontoret, som likaledes ifrågasätter om inte pensionsutbetalningarna bör ske genom delegationen för pensionsutbetalning, anför att vid en avveckling av statsbidraget till sjömanspensionering samordningsproblemet beträffande socialförsäkringen lär komma att sakna aktualitet, såvitt angår medverkan från statlig myndighets sida. Å andra sidan torde härvid staten böra från pensioneringsverksamheten beredas ersättning för statsverkets kostnader för personalorganisationen vid handelsflottans pensionsanstalt.

Förslag om nytt avtal rörande pensioneringen av livbåtsmän

I skrivelse den 2 februari 1961 har *handelsflottans pensionsanstalt* — efter överläggningar med sjöräddningssällskapet — hemställt om bemyndigande att träffa nytt pensionsavtal med sällskapet i syfte att anpassa försäkringen till den allmänna tilläggpensioneringen. Principerna i det tillämnade nya avtalet upptages i en vid skrivelsen fogad, av byråchefen Skogsberg upprättad promemoria med plan för pensioneringen. Enligt planen omfattar förmånssystemet ålderspension utgående mellan 60 och 67 års ålder. Vid dödsfall före 67 år upphör pensionen med utgången av den månad, varunder dödsfallet inträffar. För rätt till pension uppställs en kvalifikationstid av 120 månader. Efter denna tid sker intjänande efter 3 procent av kontanta löneförmåner. Som pensionsgivande år räknas högst 20 år (de 20 bästa). Endast för den, som vid fyllda 60 år icke ernått 20 pensionsgivande år, får i mån härav tjänstetiden efter 60 år räknas som pensionsgivande. Det förhållandet att pension börjar uttagas först vid högre ålder medför — utöver det eventuella intjänandet av ytterligare pensionsrätt — i övrigt icke någon uppräknig av årspensionernas belopp. Pension utgår icke till livbåtsman för tid, då han fortfarande kvarstår i sällskapets tjänst.

Pensionsrätt förutsättes kunna förvärvas från den tidpunkt, då det nya avtalet blir gällande. I kvalifikationstiden inräknas i princip även anställningstid såsom livbåtsman i sjöräddningssällskapets tjänst före avtalets ikraftträdande.

Finansieringen av pensioneringen förutsättes ske enligt fördelningssystem. Erforderliga avgiftsbetalningar skall fullgöras av sällskapet i den mån kostnaderna för pensioneringen icke täckes genom bidrag från staten.

Beträffande formen för statsbidraget förordas i planen att bidraget av praktiska skäl får formen av engångsanslag. Med utgångspunkt från att avgiftsuttaget bör hållas vid en nivå av omkring 3 procent av kontantlönerna framlägges i planen två alternativ till statsbidrag i form av engångsbelopp, nämligen antingen 240 000 kronor, beräknat efter en förräntning efter 3 procent, eller 160 000 kronor, beräknat efter en förräntning efter 4 procent. Såsom en medelväg angives ett avrundat belopp av 200 000 kronor.

Beträffande de bakomliggande beräkningarna anföres i planen bl. a. följande.

Problemet att verkställa avgifts- och kostnadsberäkningar för ifrågavarande försäkring stöter på stora svårigheter, främst beroende på rådande osäkerhet om det antal livbåtsmän, som kommer att omfattas av försäkringen, deras ålder då anställningen påbörjas, löneutveckling, förtida avgång t. ex. under löpande kvalifikationstid, benägenhet att kvarstå i yrket efter uppnådd pensionsålder m. m. I första hand har jag tagit fasta på uttalande från Sjøräddningssällskapets sida att livbåtsmännen i genomsnitt anställas vid ungefär 30 års ålder. Med utgångspunkt härifrån och med tillämpning av dödlighetsantagande enligt dödlighetstabellen R 32 samt 3,25 % ränta har jag beräknat, att för pensionskostnadernas täckande erfordras avgiftsuttag motsvarande ungefär 7 % av lönerna, om staten icke ger något bidrag. Vid denna beräkning har jag så långt det varit möjligt även tagit hänsyn till förekommande löneskillnader och lönestegringar med åldern ävensom förutsatt, att avgång före den normala pensionsåldern icke sker annat än i samband med dödsfall.

Enligt uppgift torde man emellertid få räkna med en icke obetydlig avgång i förtid av livbåtsmän, som icke hunnit förvärva någon pensionsrätt eller möjligen intjänat förhållandevis obetydlig sådan d. v. s. livbåtsmän, som avgå medan kvalifikationstiden ännu löper eller snart nog därefter. Om man i anslutning till av Sjøräddningssällskapet lämnade uppgifter räknar med att ungefär en fjärdedel av den aktiva kadern i framtiden kommer att utgöras av livbåtsmän, som icke förvärvat eller sedermera förvärva pensionsrätt enligt avtalet, kommer man till att förenämnda 7 % kan reduceras till $\frac{3}{4} \times 7 \% = 5,25 \%$. I nuvarande läge och därmed även för viss tid framöver torde man dock — likaledes på grundval av bedömningar från Sjøräddningssällskapets sida — kunna antaga, att den andel av livbåtsmännen, som icke bli delaktiga i de nya pensionsförmånerna, är större än nämnda fjärdedel. Tager man dessutom hänsyn till de i förenämnda beräkningar icke medkalkylerade kostnadsbesparande verkningarna av maximeringen av intjänandetiden till högst 20 år och eventuellt förekommande uppskjutande av pensionsuttaget med åtföljande fortsatt avgiftsbetalning i vissa fall, torde sistnämnda procenttal kunna avrundas nedåt

till 5 % eller möjligen — om skäl därtill visa sig föreligga — ännu något lägre.

Uppskattningsvis har jag kommit till att årskostnaderna (brutto) knappast torde komma att överstiga 2 à 3 tusen kronor om 5 år, 4 à 5 tusen kronor om 10 år och 9 à 10 000 kr. om 15 år, allt räknat från tidpunkten för det nya avtalets ikraftträdande. Därest man någon gång i en framtid skulle komma upp i en aktivkader om 30 livbåtsmän — ett antal, som uppgivits vara av maximal karaktär — torde man ändock knappast behöva räkna med att i häremot svarande jämviktläge pensionskostnaderna (brutto) komma att överstiga 25 000 à 30 000 kr. per år, under förutsättning att lönerna icke komma att ligga på väsentligt högre nivå än för närvarande.

Med inräknande av ett antal mera tillfälligt anställda kunna enligt uppgift för närvarande anses vara i tjänst c:a 20 livbåtsmän. Vid en genomsnittslön av ungefär 11 000 kr. per år skulle häremot svara en total lönekostnad för Sjöräddningssällskapet om i runt tal 220 000 kr. för år. Om aktivkader skulle utbyggas och mera stadigvarande uppnå förenämnda maximala antal — 30 —, skulle vid oförändrat löneläge motsvarande lönesumma komma upp emot 350 000 kr. Mot dessa lönesummor skulle vid 5 % bruttouttag — d. v. s. om statsbidrag icke utginge — svara avgiftsbetalningar om i runt tal 11 000 respektive 17 500 kr. för år.

Enligt pensionsanstalten synes det naturligt att staten i förevarande sammanhang löser sig från hittillsvarande förpliktelser enligt avtalen mellan pensionsanstalten och sällskapet. För beräkning av ett engångsbelopp i sistnämnda avseende har pensionsanstalten ingivit tablå över avgiftsinbetalningar till livbåtsmännens pensionering och fondkapitalets bokförda värde, varav framgår att livbåtsmännens pensionsfond den 31 december 1960 hade ett beräknat bokfört värde av i runt tal 167 000 kronor. Erinras må att det statliga bidraget till livbåtsmännens pensionering aldrig fonderats utan i stället belastat fonden för tilläggspensionering samtidigt med förmansutbetalningen. Handelsflottans pensionsanstalt har i skrivelsen slutligen förordat, att de föreslagna bestämmelserna skall få giltighet från och med den 1 januari 1961.

Departementschefen

Sedan gammalt åtnjuter sjömännen en särställning i pensionshänseende. Sjömansyrkets påfrestningar och yrkets allmänna karaktär har ansetts motivera, att sjömän, som seglat i utrikes fart, i form av pension får stöd till sin försörjning från tidigare ålder än den, när den allmänna socialförsäkringen träder till. Sjöfolkspensioneringen utgör sålunda ett led i det sociala välfärdssystem, som särskilt omgärdar sjömansyrket.

De centrala bestämmelserna om sjöfolkspensioneringen upptages numera i 1943 års lag om avgifter för sjöfolkspensionering samt i reglementet av 1944 för handelsflottans pensionsanstalt. Pensionssystemet innefattar en obligatorisk ålderspensionsförsäkring av svenskt befäl och manskap, som tjänstgör i utrikes fart. För befälskategorien, till vilken i detta samman-

hang även räknas radiotelegrafister och ekonomiföreståndare, utgår pensionen livsvarigt från 60 års ålder. Manskapspensionen utgår från 55 år till 67 år och — ifråga om mera befarna sjömän — med ett lägre belopp för tid därefter.

För rätt till befäls- eller manskapspension erfordras en seglationstid av minst 36 månader.

Finansieringen av pensionerna sker genom avgifter, som erlægges av de ombordanställda och redarna, samt genom statsbidrag.

Handelsflottans pensionsanstalt handhar även viss frivillig pensionering.

I samband med genomförandet av den allmänna tilläggs pensioneringen tillkallade jag, med stöd av vederbörligt bemyndigande, särskild utredningsman med uppdrag att jämte experter utreda pensionsanstaltens ställning och verksamhet efter det pensionsreformen verkstälts. Utredningsmannen avgav i början av fjolåret betänkande med förslag till en omdaning i flera viktiga hänseenden av pensionsanstaltens verksamhet. Såsom tidigare redovisats riktades emellertid sådan kritik mot förslaget, att detta icke utan viss överarbetning kunde läggas till grund för proposition i ämnet. Överarbetningen har numera ägt rum, och nytt förslag rörande den framtida pensioneringen av sjömän har framlagts i en inom handelsdepartementet utarbetad promemoria.

Promemorian förslår förutsätter — liksom utredningsmannens — att det även efter tillkomsten av den allmänna tilläggs pensioneringen föreligger behov av att kunna bereda sjöfolk pension från lägre ålder än den vanliga pensionsåldern. Tillkomsten av tilläggs pensioneringen bör emellertid medföra, att den särskilda sjöfolkspensioneringen utformas såsom en kompletterande pension för tiden före den allmänna pensionsåldern. I promemorian understrykes att sjöfolkspensioneringen framdeles bör förbehållas de kategorier sjöfolk, som har påtagligt behov av ekonomiskt stöd i denna form, nämligen manskapskap med lång seglationstid.

Vid remissbehandlingen av utredningsmannens förslag och promemorian har behovet av särskild pensionsanordning för sjöfolk icke ifrågasatts från något håll. Huvudtanken att pensioneringen helt skall inriktas på sjömän med långvarig sjötjänst bakom sig har allmänt godtagits.

För egen del kan jag i huvudsak biträda promemorians synpunkter på frågan om behovet för framtiden av särskild pensionering av sjömän. Det kan kanske visserligen — såsom skett i Sveriges redareförenings yttrande — göras gällande att sjömansyrkets förhållanden under senare tid ändrats och att de fysiska påfrestningarna icke längre på samma sätt som förr framstår som markanta i jämförelse med andra yrkesområden. Å andra sidan kan icke bortses från att sjömansyrket alltjämt utsätter sina utövare för speciella påfrestningar såväl fysiskt som psykiskt. Bland dem som varaktigt ägnar sig åt yrket hör till vanligheten, att de tvingas i förtid lämna yrket till följd av försämrad hälsa eller på grund av att föreskrivna krav

på god syn, färgsinne och hörsel icke längre uppfylles. Dessa sjömän är erfarenhetsmässigt, bl. a. på grund av svårigheterna att i ett yrke till lands tillgodogöra sig yrkeskunskaperna från sjömanstjänsten, i särskild grad handikappade på den allmänna arbetsmarknaden. Med hänsyn härtill och till att en särskild sjömanspensionering funnits sedan avsevärd tid tillbaka finner jag en sådan pensionering motiverad även för framtiden.

I olika sammanhang har jag haft tillfälle att understryka vikten av god rekrytering till sjömansyrket. Betydelsefullt är att de, som visar sig lämpliga för yrket, stimuleras kvarstanna och bidra till att skapa en stabil och yrkesskicklig sjömanskår. De senaste reformerna på sjöfartsområdet har till stor del varit inriktade på att söka häva den nuvarande instabiliteten inom sjömanskåren och höja dess kvalitet yrkesmässigt. Här må erinras bl. a. om särbestämmelser för sjömän på beskattningens område, de nya sjoarbetstidsreglerna och det av fjolårets riksdag godkända förslaget rörande förbättrad hälsotjänst bland sjömän. Den särskilda sjöfolkspensioneringen har enligt min mening en viktig uppgift att fylla i detta sammanhang. En väl avvägd pension, som utgår från den levnadsålder, när försörjningssvårigheterna inom sjömansyrket i allmänhet gör sig märkbara, bör kunna verka i önskvärd riktning och minska de betänkligheter hos många sjömän mot att fortsätta i yrket, som sammanhänger med bekymmer för åldersomsförsörjningen. Såsom understrukits i promemorian bör pensionsförmånerna i ett pensionssystem med detta syfte i långt högre grad än nu är fallet koncentreras till den kategori sjöfolk, som kan räkna lång seglations-tid.

Beträffande den personella omfattningen av pensionssystemet innefattar promemorians förslag en begränsning av pensioneringen till att avse enbart manskap. Samtidigt föreslås — i principiell överensstämmelse med vad som gäller inom den allmänna tilläggs-pensioneringen — att pensionsförmånerna även skall kunna komma utlänning i manskapsklass till del. Såsom förutsättning härför gäller enligt förslaget att utlänningen vid uppnådd pensionsålder varit mantalsskriven i riket senast från och med det kalenderår, under vilket han fyllt 50 år.

Utvidgningen av pensioneringen att gälla även utlänningar har allmänt godtagits och jag vill tillstyrka en sådan utökning av pensions-skyddet. Villkoren för utlännings rätt till sjömanspension synes i viss anknytning till vad som i detta hänseende gäller i fråga om rätt till allmän tilläggs-pension böra utformas på sätt i promemorian föreslås. Promemorians förslag om krav på mantalsskrivning överensstämmer med vad utredningsmannen i denna del föreslagit. Jag är icke beredd förorda att man — såsom ifrågasatts från pensionsanstalten — slopar kravet på mantalsskrivning.

Beträffande befälets ställning inom det blivande pensionssystemet måste beaktas, att sjöfolkspensioneringen allt sedan år 1943 — när riksdagen godkände grunderna till gällande pensionsanordning — praktiskt taget helt inriktats på att tillgodose manskapets behov av pension. De förbättringar, som

sedan genomförts, har enbart avsett manskapspensioneringen. Bakgrunden härtill är att befälskategorierna redan i slutet av 1930-talet kollektivavtalsvägen träffade överenskommelse om pensionering i särskilda pensionskassor.

Utvecklingen har medfört, att befäls pensionerna från pensionsanstalten numera utgår med jämförelsevis små belopp. Även om dessa, såsom framhållits av befälsorganisationerna, icke saknar betydelse som tillskott till ålderdomsförsörjningen, måste häremot vägas de betydande olägenheter — påpekade såväl av utredningsmannen som i promemorian — vilka är förbundna med att inom pensionsanstalten vidmakthålla denna understödsverksamhet. Det synes även värt framhålla, att ett bibehållande av nuvarande befäls pensionering skulle strida mot den tidigare uttalade grundtanken att framdeles koncentrera anstaltens pensioneringsverksamhet till den kategori sjömän, för vilken verksamheten framstår såsom särskilt betydelsefull. Jag anser mig därför böra biträda förslaget, att befäls pensioneringen inom pensionsanstalten skall upphöra. Till vissa avvecklingsfrågor i samband härmed avser jag att återkomma.

Vad i övrigt gäller manskapspensioneringens omfattning är jag icke beredd att förorda något avsteg från den nuvarande principen att all utrikes fart kvalificerar till pension. Jag kan följaktligen icke biträda handelsflottans pensionsanstalts förslag att från pensioneringen utesluta sjömän, påmönstrade fartyg under 100 bruttoton. Jag är ej heller beredd föreslå, att pensioneringen i enlighet med förslag av Rederiföreningen för mindre fartyg utvidgas till skeppare, som är ägare eller delägare i mindre fartyg. Denna grupp har icke tidigare varit inordnad i pensionssystemet.

Vad gäller avvägningen av förmånssystemet föreslås i promemorian att nuvarande pensionsålder vid 55 år bibehålles. För sjömän, som icke kvalificerat sig för pension från denna ålder, öppnas möjlighet att erhålla pension senast från 60 års ålder. Kravet på seglationstid skärpes betydligt. För rätt till pension fordras enligt promemorians förslag minst 72 månaders tjänst. För att få pension från den tidigare pensionsåldern, 55 år, fordras att sjömannen har minst 120 månaders seglation bakom sig. Systemet medger även möjlighet att uppskjuta pensionsuttaget intill fyllda 60 år för att förbättra pensionsförmånerna. Pensionsnivån höjes avsevärt. Vid seglationstider om 350 månader eller däröver skulle årlig pension under tiden 55—67 år utgå med omkring 7 000 kronor, beräknat med utgångspunkt från nuvarande löneläge inom sjömansyrket.

Grundlinjerna i det föreslagna förmånssystemet har av remissinstanserna lämnats orubbade. Vissa förslag till jämkningar har dock framförts. Enligt redareföreningens mening är den föreslagna kvalifikationstiden 72 månader för kort. Även i annat avseende önskar föreningen en skärpning av kvalifikationskraven. Sålunda föreslås, att de, vilka icke seglat viss tid efter fyllda 45 år, skall uteslutas från pensionsrätt. Vidare föreslås såsom villkor för pension, att sjömannen under större delen av sin aktiva tid mellan

16 och 55 år tjänstgjort såsom manskap. Svenska sjöfolksförbundet uttalar sig i motsatt riktning och finner fordringarna på seglationstid väl höga. Från sjöfartsstyrelsens sida har föreslagits en minskning av intjänandetiden.

Självfallet är avvägningen av förmånssystemet vanskelig att göra. För egen del är jag emellertid icke beredd att utöka kvalifikationstiden utöver vad som föreslagits. Sättes gränsen vid 72 månader uppnås i praktiken, att sjömän först efter 8—9 års yrkesutövning blir berättigade till pension. Mera betydande pensioner uppnås givetvis först efter åtskilliga års ytterligare seglation. En förlängning av kvalifikationstiden är följaktligen icke påkallad av syftet att inrikta pensioneringen på dem, som kvarstannar i yrket. Där emot synes en sådan skärpning av kraven, som från redarhåll begärts, kunna menligt inverka på den rekryteringsfrämjande effekten av pensionssystemet. Å andra sidan torde några vägande skäl knappast kunna andragas för en minskning av de föreslagna kraven för erhållande av pension. Vad i promemorian i detta avseende föreslagits finner jag sålunda böra godtagas.

Den minskning av intjänandetiden, som bl. a. sjöfartsstyrelsen ifrågasatt, torde icke kunna genomföras utan att besvärande olägenheter uppstår. Redan enligt det i promemorian framlagda förslaget intjänas pension efter en förhållandevis hög procentsats. Detta medför vissa oundvikliga olägenheter av tröskelnatur. Förkortas intjänandetiden ytterligare skulle dessa olägenheter öka avsevärt. Visserligen lär väl knappast fler än ett relativt fåtal sjömän komma att kunna åberopa tillräcklig seglationstid för att uppnå maximal pension. Det förtjänar dock påpekas, att pensionsanstalten för närvarande, efter vad statistiskt framgår, kan redovisa ett mindre antal pensionärer av manskapsklass, som vid fyllda 55 år fullgjort mer än 330 seglationsmånader. Uppnås större stabilitet inom yrket torde den enskilde sjömannens seglationstider per år komma att i genomsnitt förlängas. I samma mån förbättras möjligheterna att före 55-årsåldern intjäna pension. Vid mina överväganden har jag därför icke funnit skäl frångå vad i promemorian föreslagits angående pensionsintjänandet. Jag kan följaktligen icke heller biträda redareföreningens förslag om sänkning av pensionsnivån.

Den reformering av förmånssystemet som jag nu förordat siktar till en betydande uppräknig av pensionsförmånerna. Systemet är så utformat, att det omedelbart får verkan för de äldre sjömän i tjänst, vilka har erforderlig kvalifikationstid bakom sig. Däremot har icke föreslagits någon förbättring av de pensioner, vilka helt regleras enligt den äldre ordningen och vilka följaktligen i stor utsträckning tillkommer personer som har en förhållandevis kort seglationstid bakom sig. Fråga om uppräknig av dessa pensioner har emellertid väckts under remissbehandlingen. Jag är visserligen medveten om att i åtskilliga fall ifrågavarande pensionsbelopp är mycket blygsamma. En generell uppräknig av äldre förmåner innebär emellertid en avsevärd finansiell belastning på tillgängliga resurser och måste vägas mot den nedskärning av förmånssystemet enligt den nya ordningen som

skulle bli följden av uppräknigen. Mot bakgrunden härav har jag icke ansett mig böra förorda att fondmedel tages i anspråk för bättrande av pensioneringen enligt de äldre bestämmelserna.

Till frågan om grupplivförsäkring, som upptagits i sjöfolksförbundets yttrande, är jag icke beredd att i detta sammanhang taga ställning. En sådan försäkringsform torde i vart fall icke lämpligen kunna inlemmas i den obligatoriska pensionsförsäkring som nu är i fråga.

Frågan om samordningen av pensionsförmånerna med andra socialförsäkringsförmåner torde böra lösas i enlighet med vad som föreslagits av utredningsmannen och i promemorian.

Vid övergången till det nya pensionssystemet bör, i överensstämmelse med promemorians förslag, gälla att dessförinnan intjänad pension skall utgå enligt dittills gällande bestämmelser. Person tillhörande befälskategorien, som förvärvat rätt till befäls pension, bör följaktligen utfå sin pension enligt den gamla ordningen.

I detta sammanhang vill jag taga upp den av fartygsbefälsföreningen berörda frågan om återbetalning i vissa fall av erlagda hyresavgifter till befäl, som icke förvärvat pensionsrätt i pensionsanstalten. Sådan återbetalning synes kunna ifrågasättas i sådana fall, där någon tillhörande befälsgruppen under den äldre ordningen erlagt hyresavgift men icke hunnit tjänstgöra tillräckligt lång tid före omläggningen för att komma i åtnjutande av manskaps- eller befäls pension. Det framstår såsom stötande, att sådana avgiftsmedel, vilka inbetalats under förutsättning att de skulle bidra till en framtida befäls pension, efter det att möjligheterna till sådan pensionering borttagits skola behållas fonderade av anstalten för att därigenom stödja finansieringen av annan pensionering. Jag vill därför förorda, att i dylika fall förtida återbetalning av hyresavgifter skall kunna ske efter ansökan. Jag anser däremot icke omläggningen av pensionssystemet motivera, att man i andra fall medger restitution av erlagda pensionsavgifter, något som för övrigt skulle strida mot vedertagna principer på detta område.

Beträffande finansieringen av sjömanspensioneringen skiljer sig promemorians förslag från gällande ordning främst däri, att de ombordanställdas egna avgifter slopats och redareavgiften givits formen av en kollektivavgift beräknad i förhållande till de utbetalda kontantlönerna till svenskt och utländskt manskap på varje fartyg i utrikes fart. I likhet med utredningsmannens förslag bygger promemorians utformning av finansieringen på förutsättningen att statsbidrag även framdeles skall utgå med oförändrat belopp, 1,6 milj. kronor årligen.

Vid remissbehandlingen har erinran icke gjorts mot förslaget att grunda avgiftsfinansieringen helt på kollektiva redareavgifter, och för egen del finner jag denna lösning innebära en väsentlig rationaliseringsvinst.

Vad gäller det hittillsvarande bidraget av allmänna medel har, såsom förut nämnts, från såväl statskontoret som pensionsstyrelsen och riksräkenskapsverket kritik riktats mot förslaget att sjömanspensioneringen även

framdeles skulle äga rum med stöd av statsbidrag. Maskinbefälsförbundet har ur rättvisesynpunkt angripit tanken, att det statsbidrag, som hittills utgått till såväl manskaps- som befäls pensioneringen, skulle oförändrat tagas i anspråk för den tillämnade manskaps pensioneringen.

Statsbidragsfrågan torde i första hand få bedömas med hänsyn till de förutsättningar, som föreligger att med andra medel än skattemedel finansiera den föreslagna pensioneringen.

Enligt de i promemorian redovisade beräkningarna skulle det föreslagna pensionssystemet i kommande fullfunktionsstadium belastas med årliga pensionsutgifter om ungefär 5,5 milj. kronor. Finansieringen avses skola ske efter fördelningsmetod, varvid tills vidare tilläggs pensionsfonden och efter avvecklingen av nuvarande hyresavgiftspensionering, återstående del av hyresavgiftsfonden skall utgöra stödfond. I fullfunktionsstadiet beräknas stödfonden uppgå till 80—90 milj. kronor, vilket kan antagas motsvara premiereservmässig täckning för pensionsutfästelserna. Ränteinkomsten av fonden uppskattas till 2,7 milj. kronor. Utöver statsbidraget — 1,6 milj. kronor — förutsättes sålunda i promemorian att redareavgifterna inbringa 1,2 milj. kronor ($2,7 + 1,6 + 1,2 = 5,5$). Med beaktande av en viss säkerhetsmarginal föreslås i promemorian att redareavgiften bestämmas till 1,5 procent av kontantlönerna till svenskt och utländskt manskap i utrikes fart. Eftersom den sammanlagda kontantlönesumman kan uppskattas till cirka 100 milj. kronor per år, torde den föreslagna redareavgiften komma att inbringa omkring 1,5 milj. kronor årligen.

Den i promemorian föreslagna finansieringsplanen och de beräkningar varå den vilar har — fränsett kritiken i fråga om statsbidraget — i stort sett godtagits under remissbehandlingen.

Försäkringsinspektionen har emellertid betonat osäkerheten i antagandena framför allt rörande seglationstiden och frekvensen av utläningar i det föreslagna pensionssystemet. Inspektionen har framhållit nödvändigheten av att kontinuerligt följa utvecklingen för att i god tid kunna sätta in erforderliga förstärkningsåtgärder.

Det avsevärda fondkapital, som för närvarande stöder finansieringen av pensionsanstaltens verksamhet, har till följd, att statsbidraget icke längre har den betydelse för pensionssystemets ekonomiska stabilitet, som bidraget hade när det i början av 1950-talet bestämdes till nuvarande belopp. Med hänsyn härtill och till de synpunkter, som kommit till uttryck i yttrandena från statskontoret, pensionsstyrelsen och riksräkenskapsverket, anser jag mig icke böra biträda förslaget, att statsbidrag i fortsättningen skall utgå. Ett bortfall av statsbidraget torde böra kompenseras med en ökning av redareavgiften. Då det synes tillfyllest att avgiftsuttaget i början begränsas till vad som enligt promemorians beräkningar är oundgängligt, nämligen ($1,6 + 1,2 =$) 2,8 milj. kronor, motsvarande 2,8 procent av utgående kontantlöner, bör redareavgiften bestämmas att utgå efter denna procentsats. Jag förutsätter, att en kontinuerlig översyn av den ekonomiska utvecklingen inom

pensionssystemet äger rum. Visar det sig vid denna översyn att justeringar i avgiftsuttaget är påkallade, bör sådana snarast komma till stånd.

Avvecklingen av statsbidraget till sjömanspensioneringen bör ske i två etapper. För nästa budgetår synes statsbidrag böra utgå av sådan storlek, att rederinäringens avgiftsbörda under nämnda budgetår bibehållits i stort sett oförändrad vid drygt 2 milj. kronor. Detta motiverar en medelsanvisning av 700 000 kronor på riksstaten för budgetåret 1961/62. Därefter bör statens bidrag till sjömanspensioneringen helt upphöra.

Vad angår administrationen av sjömanspensioneringen har statskontoret och pensionsstyrelsen ifrågasatt om inte utbetalningen av sjömanspensionerna bör ske genom delegationen för pensionsutbetalning. Pensionsstyrelsen har erinrat om lämpligheten att administrativt anknyta pensioneringen till statens pensionsanstalt.

Frågan om administrativ samordning av sjömanspensioneringen med den allmänna tilläggs-pensioneringen har närmare diskuterats såväl av utredningsmannen som i promemorian. Förslag till sådan samordning har emellertid icke framlagts, utan handelsflottans pensionsanstalt har bibehållits vid de administrativa uppgifterna med pensioneringen. I promemorian uttalas, att erfarenheterna från administrationen av den allmänna tilläggs-pensioneringen synes böra avvaktas innan frågan om en samordning på detta område upptages till prövning.

Enligt min mening hade det varit önskvärt att redan i detta sammanhang ställning hade kunnat tagas till formerna för administrering av sjömanspensioneringen. Ytterligare överväganden i denna fråga torde dock vara erforderliga. I avvaktan härå synes promemorians förslag i denna del nu böra godtagas.

Rörande organisationen av handelsflottans pensionsanstalt samt statsanslagen till anstaltens avlöningar och omkostnader vill jag erinra om att jag vid anmälan av årets statsverksproposition, bilagan 12, punkten 27, anförde att de i departementspromemorian framlagda förslagen icke påkallade några egentliga ändringar i anstaltens personella organisation. För att kunna tillgodose det behov av tillfällig personalförstärkning, som kunde komma att uppstå vid förslagets genomförande, beslöt emellertid Kungl. Maj:t på mitt förslag att inhämta bemyndigande att i erforderlig mån medgiva överskridande av den i pensionsanstaltens avlöningsstat uppförda anslagsposten Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal.

Det förslag till omläggning av sjömanspensioneringen som jag i det föregående förordat föranleder icke för nästa budgetår till annan bedömning av anstaltens personalbehov än den, som kommit till uttryck i statsverkspropositionen. Det bör dock framhållas, att frågan härom i vart fall torde få omprövas i samband med att slutlig ställning tages till frågan om formerna för administrering av sjöfolkpensioneringen.

Såsom förut nämnts förekommer i pensionsanstalten en frivillig pensionsförsäkring, som bedrivs helt fristående från den obligatoriska försäkringen. Med hänsyn till den ytterst ringa anslutningen till denna

försäkringsform har utredningsmannen föreslagit, att sådan pensionering skall upphöra. Då något behov icke synes föreligga av den ifrågavarande försäkringsformen biträder jag förslaget, att densamma slopas. Självfallet har anstalten att infria sina förpliktelser på grund av skedda inbetalningar till försäkringen.

Beträffande den särskilda pensionsförsäkringen av livbåtsmän har, såsom tidigare redovisats, pensionsanstalten hemställt om be- myndigande att träffa nytt avtal med Sjöräddningssällskapet i syfte att sam- ordna pensioneringen med den allmänna tilläggs pensioneringen.

I samband med att anstalten framlagt principerna för pensioneringen enligt det tillämnade avtalet har föreslagits, att nuvarande förpliktelse för statsverket att fortlöpande svara för viss del av pensionskostnaderna ersät- tes med ett bidrag i form av engångsbelopp.

I likhet med pensionsanstalten finner jag nuvarande överenskommelser rörande pensionsförsäkringen för livbåtsmän böra ersättas av nytt avtal som anpassar försäkringen efter den allmänna pensionsreformen. De riktlinjer för utformningen av det nya avtalet som anstalten framlagt finner jag böra godtagas.

Vad gäller frågan om bidraget av allmänna medel biträder jag pensions- anstaltens mening att statens nuvarande bidragsskyldighet i fråga om pen- sioneringen ersättes med ett engångsbelopp. Vid beräkningen av detta bör beaktas, att staten dels häftar i skuld på grund av givna pensionsutfästelser enligt gällande avtal dels åtagit sig förpliktelser med avseende å den framtida pensioneringen av ifrågavarande personalgrupp. Med ledning av pensions- anstaltens beräkningar torde sagda engångsbelopp böra bestämmas till 240 000 kronor.

I enlighet med de riktlinjer, som angivits i det föregående, har inom han- delsdepartementet upprättats förslag till

- 1) lag om redareavgift för sjöfolks pensionering och
- 2) reglemente för handelsflottans pensionsanstalt.

Förslagen torde såsom bilagor (*Bilaga A¹ och B*) få fogas till detta proto- koll.

Jag övergår härefter till att behandla vissa detaljspörsmål rörande ut- formningen av lagförslaget.

Detaljutformningen av lagförslaget

1 §.

I paragrafen fastslås redares avgiftsskyldighet. Såsom tidigare framhållits bör det icke längre åligga sjömannen att genom egna avgifter, s. k. hyres- avgifter, bidra till sin pensionering. I stället uttages enligt förslaget enbart redareavgift, som bör beräknas i förhållande till lönen för samma kategori

¹ Bilaga A, som överensstämmer med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här ute- lämnats.

sjömän som kan förvärva pensionsrätt. Redareavgift bör alltså erläggas för svensk eller utländsk sjöman, som är såsom manskap för utrikes fart på mönstrad svenskt handelsfartyg.

I gällande lag om avgifter för sjöfolks pensionering upptages en definition, enligt vilken med sjöman förstås envar, som är inskriven vid sjömanshus. Eftersom avsikten är att framdeles även utlänningar, som enligt gällande bestämmelser icke kunna inskrivas vid sjömanshus, under vissa förutsättningar skola kunna få sjömanspension, bör den nuvarande definitionen av sjöman ej medtagas i ny lag.

Till manskapet hänföres enligt förslaget sjöman, som antagits av redaren eller befälhavaren och som icke tillhör fartygs- eller maskinbefälet eller är radiotelegrafist eller ekonomiföreståndare. I förhållande till gällande lag medför den nya lydelsen i praktiken ingen skillnad, såvitt avser sjömän tillhörande den egentliga besättningen, vilka regelmässigt, i fall de är svenska medborgare, är inskrivna vid sjömanshus. Beträffande däremot den grupp ombordsanställda som icke tillhör den egentliga besättningen inträder en viss förändring. Sålunda utvidgas redarens avgiftsskyldighet till att avse sådan personal som för närvarande är anställd av redaren men icke inskrivits vid sjömanshus. Å andra sidan skall avgiftsskyldigheten icke omfatta å fartyg tjänstgörande personer som är att anse som självständiga företagare eller anställda hos sådana, oaktat de, såsom ibland förekommer, blivit inskrivna vid sjömanshus. Som exempel på självständiga företagare må nämnas frisörmästare och restauratörer.

Den i nuvarande lag intagna definitionen av handelsfartyg har upptagits såsom ett tredje stycke i paragrafen.

2 §.

I förevarande paragraf bestämmes redareavgiftens storlek. Den har angivits till två och åtta tiondels procent av sjömannens lön för tid, under vilken han varit för utrikes fart på mönstrad svenskt handelsfartyg. Den lägre avgiftsprocenten, som skall tillämpas för tiden den 1 juli 1961—den 30 juni 1962, torde få angivas i övergångsbestämmelserna. De avlöningsförmåner, å vilka redareavgift skall beräknas, bör omfatta endast sjömannens kontanta lön (tarifflönen) för ordinarie arbetstid utan annat tillägg än, i förekommande fall, tjänsteårstillägg. Utanför beräkningen faller sålunda förmånen av fri kost och logi, likaledes olika farttillägg, krigsrisktillägg, vederlagserättning samt övertidsersättning.

Enligt förslaget bör endast lön för tid, under vilken sjömannen varit på mönstrad för utrikes fart såsom manskap, läggas till grund för pensionens bestämmande. Då lön under sjömannens semestertid, även om semestern skulle infalla i omedelbar anslutning till avmönstringen, enligt förslaget, liksom enligt vad nu gäller, icke blir pensionsgrundande för sjömannen, har redaren syntts böra befrias från bidragsskyldighet beträffande sådan lön. Någon bestämmelse om beräkning av redareavgift på sjömans semesterlön har följaktligen icke medtagits i förslaget.

3 §.

Enligt gällande ordning jämställs med befälsgrupperna radiotelegrafister och ekonomiföreståndare (steward). Den nya lagen bör ge möjlighet för Kungl. Maj:t att ställa ytterligare personalgrupper utanför pensionsanstaltens pensioneringssystem. Detta kan bli aktuellt i fråga om sådan personal, vilkens pensionsfråga löses genom särskilt avtal med arbetsgivaren.

4 §.

Tillämpningsbestämmelser torde erfordras bl. a. rörande redovisning och uppbörd av redareavgifter. Bestämmelserna torde böra utfärdas av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer.

V. Departementschefens hemställan

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över det inom handelsdepartementet upprättade förslaget till lag om redareavgift för sjöfolks pensionering måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Jan Palm

Förslag
till
reglemente för handelsflottans pensionsanstalt

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser

1 §.

Ärenden angående sjömanspension enligt detta reglemente handläggas av handelsflottans pensionsanstalt.

2 §.

Sjömanspension tillkommer, på de villkor som i detta reglemente stadgas, svensk sjöman, vilken under mera än 72 månader varit såsom manskap för utrikes fart påmönstrad svenskt handelsfartyg. Med svensk sjöman likställs utländsk sjöman, som från och med det kalenderår han uppnått 50 års ålder oavbrutet varit mantalsskriven här i riket.

3 §.

Till manskapet skall vid tillämpningen av detta reglemente hänföras sjöman, som antagits av redaren eller befälhavaren och icke tillhör fartygs- eller maskinbefälet eller är radiotelegrafist eller ekonomiföreståndare.

Med handelsfartyg förstås fartyg, som nyttjas till handelssjöfart eller resandes forskaffande eller till annat ändamål, som med handelssjöfarten äger gemenskap, såsom bogsering, isbrytning, bärgning eller dykning.

Om sjömanspensionens bestämmande m. m.

4 §.

Rätt till sjömanspension inträder

a) om den tid, under vilken sjömannen varit såsom manskap påmönstrad svenskt handelsfartyg i utrikes fart (manskapstiden) uppgår till minst 120 månader, vid fyllda 55 år samt

b) i annat fall, vid fyllda 60 år.

Uppgår manskapstiden till 120 månader först efter det sjömannen fyllt 55 år, men innan han uppnått 60 års ålder, inträder sådan rätt, när manskapstid om 120 månader fullgjorts.

5 §.

Rätt till sjömanspension upphör med utgången av månaden närmast föredn, under vilken sjömannen uppnår 67 års ålder.

6 §.

Sjömanspension är årlig pension eller, om sjömannens manskapstid icke överstiger 84 månader, pension med engångsbelopp.

7 §.

Sjömanspensionens storlek beror av sjömannens manskapstid och pensionsgivande lön.

Såsom pensionsgivande lön räknas sjömannens lön under manskapstid, i den mån lönen icke hänför sig till de första 72 månaderna av manskapstiden eller till manskapstid, som infaller efter det sjömannen fyllt 60 år eller som infaller efter det han erhållit sjömanspension eller pension enligt äldre bestämmelser för sjöfolks pensionering. Med lön förstås kontant lön för ordinarie arbetstid utan annat tillägg än tjänsteårstillägg.

8 §.

Sjömanspension beräknas för år och utgör summan av 2 procent av pensionsgivande lön för manskapstid till och med 120 månader och 3,3 procent av pensionsgivande lön för manskapstid därefter. Sålunda beräknat pensionsbelopp för år må dock icke överstiga 7 200 kronor multiplicerat med det tal, som anger förhållandet mellan pensionspristalet enligt lagen om folkpensionering för månaden närmast före den, från och med vilken pensionen börjar utgå, och pensionspristalet för december 1957 (högsta årsbeloppet).

Är fråga om sjömanspension, som börjar utgå vid senare tidpunkt än när sjömannen uppnått 55 års ålder, skall det enligt föregående stycke för år beräknade pensionsbeloppet ökas med $1/84$ för varje månad, som förflutit från det nämnda ålder uppnåtts och till den månad, då pensionsuttaget sker; dock ej för månad som infaller senare än den, under vilken sjömannen fyller 60 år. Vad nu sagts får icke medföra, att pensionsbeloppet överstiger högsta årsbeloppet.

9 §.

Sjömanspensions engångsbelopp utgör ett enligt 8 § beräknat årsbelopp multiplicerat med sex.

10 §.

Den som önskar komma i åtnjutande av sjömanspension skall göra ansökan därom.

11 §.

Sjömanspension utgår från och med månaden näst efter den, under vilken rätt till pension inträder. Årlig pension utgår icke för längre tid tillbaka än tre månader före den månad, då ansökningen gjordes.

Pension utgår till och med den månad, under vilken den pensionsberättigade avlidit eller rätten till pension eljest upphört.

12 §.

Årlig sjömanspension utbetalas månadsvis om årsbeloppet uppgår till 4 200 kronor eller däröver. I annat fall utbetalas pensionen kvartalsvis.

13 §.

Vid beräkning av pensionsbelopp för utbetalning skall den årspension, från vilken beräkningen utgår, avrundas till närmast lägre hela krontal som är jämnt delbart med tolv eller, i fråga om kvartalsvis utbetalning, fyra.

14 §.

Utgår sjömanspension samtidigt med livränta, som på grund av invaliditet fastställts av eller utbetalas från riksförsäkringsverket eller i 1 § yrkesskadeförsäkringslagen avsett bolag och icke grundas på frivillig försäkring, minskas pensionen i den mån de sammanlagda förmånerna eljest skulle överstiga sjömanspensionens högsta belopp enligt 8 §. Detsamma gäller beträffande sjukpenning, som utgår i stället för sådan livränta, samt beträffande förtidspension enligt lagen om försäkring för allmän tilläggs-pension och invalidpension eller sjukbidrag enligt lagen om folkpensionering, dock ej förmån som bestämmes med beaktande av samtidigt utgående pension.

Vad i första stycket stadgats skall äga motsvarande tillämpning i fall, då livränta eller sjukpenning utgår enligt utländsk lagstiftning om yrkesskadeförsäkring.

Om pensionsansökan

15 §.

Ansökan om pension skall avfattas enligt formulär som fastställs av pensionsanstalten. Ansökningsblanketten skall ingivas till det sjömanshus, vid vilket sökanden är eller senast varit inskriven, eller, därest sökanden icke är eller varit inskriven vid sjömanshus, till pensionsanstalten.

Ansökan skall åtföljas av åldersbetyg och, i fråga om utländsk sjöman, jämväl av bevis rörande mantalsskrivning.

Ansökningsblanketter skola tryckas genom pensionsanstaltens försorg samt kostnadsfritt tillhandahållas genom anstalten och sjömanshusen.

16 §.

Till sjömanshus inkommen ansökan om sjömanspension skall snarast möjligt översändas till pensionsanstalten. Därvid skall från sjömanshuset lämnas uppgift enligt fastställt formulär om sökandens pensionsgrundande tjänst samt om hans pensionsgivande lön.

Sökande, som icke är eller varit inskriven vid sjömanshus, skall i sin ansökan lämna erforderliga uppgifter om pensionsgrundande tjänst och pensionsgivande lön samt på lämpligt sätt styrka uppgifterna.

17 §.

Sedan ansökan inkommit till pensionsanstalten och där prövats skall, om sökanden funnits berättigad till pension, bevis därom utfärdas av anstalten.

Särskilda bestämmelser

18 §.

Det åligger pensionstagare att ofördröjligen underrätta pensionsanstalten om adressförändring. Pensionstagare är ock skyldig att till anstalten lämna uppgifter angående sådana förhållanden, som kunna vara av betydelse för bedömning av hans rätt till pension från pensionsanstalten. Pensionstagaren skall på lämpligt sätt underrättas om vad sålunda åligger honom.

Har någon, som åtnjuter pension, ej utkvitterat visst belopp därav före utgången av andra året näst efter det, under vilket beloppet förfallit till

betalning, skall beloppet vara förverkat, där ej pensionsanstalten för särskilt fall annorlunda beslutar.

19 §.

Har någon genom oriktiga uppgifter eller annorledes förorsakat att pension utgått obehörigen eller med för högt belopp, eller har någon eljest obehörigen eller med för högt belopp uppburit pension och har han skäligen bort inse detta, skall återbetalning ske av vad för mycket utbetalats, där ej i särskilt fall anledning föreligger att helt eller delvis eftergiva återbetalningsskyldighet.

Har återbetalningsskyldighet ålagts pensionsberättigad enligt första stycket, må vad han uppburit för mycket i pension avdragas vid senare utbetalning av pension till honom.

20 §.

Rätt till sjömanspension må icke tagas i mät för gäld.

21 §.

Sjöman, å vilken detta reglemente är tillämpligt, är skyldig att underkasta sig de ändringar däri, vilka kunna komma att meddelas.

Övergångsbestämmelser

1. Detta reglemente träder i kraft den 1 juli 1961. Samtidigt upphäves reglementet den 4 februari 1944 (nr 42) för handelsflottans pensionsanstalt med den begränsning, som följer av vad nedan sägs.

2. För sjöman, som före den 1 juli 1961 åtnjutit pension eller invalidunderstöd från anstalten eller före nämnda dag uppnått stadgad pensionsålder, skall pension eller understöd utgå enligt dittills gällande bestämmelser. För sjöman, som eljest före den 1 juli 1961 erlagt hyresavgift eller frivillig avgift, skall i fråga om rätt till pension eller avgiftsåterbetalning reglementet den 4 februari 1944 gälla.

3. Är sjöman, som förvärvat rätt till pension enligt 1944 års reglemente samtidigt berättigad att uppbära årlig sjömanspension enligt det nya reglementet, skall en årlig pension för tiden intill den månad, under vilken sjömannen fyller 67 år, beräknas till årspensionernas sammanlagda belopp; dock må detta belopp icke bestämmas högre än till sjömanspensionens högsta belopp enligt 8 § i det nya reglementet. Vid beräkning av det sammanlagda pensionsbeloppet skall livsvarig pension enligt 1944 års reglemente omräknas till temporär pension.

4. Sammanläggning av pension enligt 3. skall icke äga rum, därest pensionsanstalten före den 1 juli 1961 utfärdat bevis, enligt vilket pension tillerkänts sjömannen. Ej heller skall sammanläggning ske av livsvarig pension, vilken tillkommer sjöman som är född före den 1 juli 1911, därest han hos pensionsanstalten gör ansökan om att sammanläggning ej måtte äga rum.

5. Sjöman, som under de senaste 12 månadernas tjänstgöring i utrikes fart på svenskt handelsfartyg varit påmönstrad såsom befäl, radiotelegrafist eller ekonomiföreståndare och som icke enligt detta reglemente eller äldre bestämmelser förvärvat rätt till pension från pensionsanstalten, äger efter ansökan och de närmare anvisningar anstalten meddelar återfå erlagda hyresavgifter, vilka eljest enligt 7 § 1944 års reglemente skolat återbetalas till honom först efter uppnådd pensionsålder.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 3 mars 1961.

N ä r v a r a n d e:

justitierådet REGNER,
regeringsrådet JARNERUP,
justitieråden AF TROLLE,
BOMGREN.

Enligt lagrådet den 1 mars 1961 tillhandakommet utdrag av protokoll över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 10 februari 1961, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om redareavgift för sjöfolks pensionering*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsassessorn G. Steen.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

T. Johansson

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10 mars 1961.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDEÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange, lagrådets den 3 mars 1961 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 1 mars 1961 remitterade förslaget till *lag om redareavgift för sjöfolks pensionering*.

Föredraganden anför följande.

Lagförslaget har av lagrådet lämnats utan erinran. Av vad jag anført i samband med remissen av förslaget till lagrådet framgår, att behovet av statsbidrag för det närmast följande budgetåret för pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt uppgår till sammanlagt 940 000 kronor. Beloppet torde böra anvisas över det under tolfte huvudtiteln uppförda anslaget Bidrag till pensionskostnaderna för handelsflottans pensionsanstalt.

Föredraganden hemställer därefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att

dels antaga förenämnda förslag till *lag om redareavgift för sjöfolks pensionering*,

dels godkänna av honom förordade grunder för omläggning av verksamheten vid handelsflottans pensionsanstalt och för beredande av pension åt vissa sjömän ävensom bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda i samband med omläggningen erforderliga föreskrifter,

dels medgiva, att Kungl. Maj:t bemyndigar handelsflottans pensionsanstalt att träffa avtal med Svenska sällskapet för räddning af skeppsbrutne om pensionering av sällskapets livbåtsmän i huvudsaklig överensstämmelse med vad han tidigare anført,

dels ock till *Bidrag till pensioneringskostnaderna för handelsflottans pensionsanstalt* för budgetåret 1961/62 under tolfte huvudtiteln anvisa ett anslag av 940 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Barbro Blomberg

Innehållsförteckning

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Författningsförslag	2
Statsrådsprotokoll den 10 februari 1961	3
I. Inledning	3
II. Gällande bestämmelser för sjöfolks pensionering	4
Den obligatoriska pensioneringen	4
Den frivilliga pensioneringen	5
Särskild pensionering av livbåtsmän	5
Finansieringen av den obligatoriska pensioneringen	6
Administrationen, medelsförvaltning och avgiftsuppbörd	7
III. Den allmänna pensionslagstiftningen	8
Lagen om folkpensionering m. m.	8
Lagen om försäkring för allmän tilläggs pension	9
Allmänna tilläggs pensioneringens administration	10
IV. Förslag till omläggning av sjömanspensioneringen	11
Utredningsmannens betänkande	11
Behovet av nya bestämmelser	11
Pensioneringens allmänna inriktning	12
Förmånssystemet	12
Finansieringen	13
Administrationen	15
Den frivilliga pensioneringen	16
Pensioneringen av livbåtsmän	16
Det vid betänkandet fogade särskilda yttrandet	16
Remissyttrandena över betänkandet	17
Departementspromemorian	18
Pensioneringens allmänna inriktning	18
Pensionering av utlänningar	21
Befäls pensioneringen	22
Förmånssystemet	25
Vissa samordningsfrågor	26
Övergången till det nya förmånssystemet	28
Finansieringen	28
Administrationen	32
Remissyttrandena över promemorian	32
Förslag om nytt avtal rörande pensioneringen av livbåtsmän	41
Departementschefen	43
Detaljutformningen av lagförslaget	51
V. Departementschefens hemställan	53
Förslag till reglemente för handelsflottans pensionsanstalt	54
Lagrådets yttrande	58
Statsrådsprotokoll den 10 mars 1961	59